

SIAMO DI NUOVO INSIEME

EDITORIAL

Anul 2014 se apropie cu pași repezi de final.

A fost anul unor pierderi dureroase și irecuperabile, care nu pot fi trecute ușor în uitare.

Și pentru că începuturile și activitatea Asociației Italianilor din România – RO.AS.IT – sunt legate de personalitatea celui care a fost președintele și deputatul Mircea Grosaru, trebuie să recunosc că forța de a duce mai departe misiunea acestei asociații, stă sub semnul strategiei și a modului lui de gândire.

Astfel, programul de activități și proiectele, pe care RO.AS.IT. trebuia să le realizeze, unele devenite tradiționale, precum: tabăra pentru tineri, festivalul interetnic, saloanele culturale sau expozițiile de artă plastică, pentru a numi doar câteva dintre ele, și-au urmat cursul normal și după tragica dată de 3 februarie 2014. Depășind această pierdere la care se adaugă și altele, din nefericire prea multe și prea importante, pe care asociația le-a suferit în ultimii ani, și despre care publicațiile noastre au scris, am făcut în așa fel, încât nimic să nu se piardă, iar programul să-și urmeze cursul firesc.

Până la sfârșitul acestui an au mai rămas puține zile, însă se pare că ultimele evenimente programate de noi au o încărcătură emoțională aparte și plină de semnificații. Astfel, la Galați a fost prezentat proiectul itinerant „De la emigrare la integrare”, la București, lansarea cărții „Mi ricordo di un giorno di scuola” – autor Antonio Rizzo și expoziția pictorului Traian Boicescu (Boninsegna), iar spre sfârșitul anului, comunitățile din țară vor organiza serbări de Crăciun, copiii se vor întâlni cu *Babbo Natale* și se vor bucura de daruri. Dar despre toate acestea, vom vorbi mai pe larg în articole special dedicate lor.

Anul 2014 se va termina curând, în timp ce 2015, anul cel nou, e gata să-i ia locul. Privim cu multă speranță la noul an și viitorul calendar de activități pe care îl vom propune va fi mult mai bogat și mai diversificat, întrucât el trebuie să facă față exigențelor sporite ale publicului nostru, care este tot mai numeros și tot mai divers ca profesie și vârstă. Prin urmare, să continuăm împreună și să privim cu optimism la viitor!

LA MULȚI ANI CU PROSPERITATE!

AUGURI e BUON NATALE!

Ioana Grosaru
Președinte RO.AS.IT.

FONDATA ÎN 2007

NR. 53-54 • SERIE NOUĂ
OCTOMBRIE – DECEMBRIE
2014

ISSN 1843-2085

Revistă editată
de Asociația Italianilor din
România **RO.AS.IT.**
cu sprijinul financiar al
Guvernului României,
prin Departamentul
pentru relații interetnice

Președinte fondator

Mircea Grosaru

Director

Gabriela Tarabega

Redactori

Olimpia Coroamă
Elena Bădescu
Gregorio Pulcher
Adrian Chișiu
Dan Comarnescu

Design & pre-press

Square Media
www.squaremedia.ro

**Asociația
Italianilor
din România
RO.AS.IT.**

asociație cu statut
de utilitate publică

Str. Lipscani nr. 19, etaj 1
030031 București
Tel./Fax: 021 313 3064
ufficio@roasit.ro

www.roasit.ro

EVENTI / EVENTIMENTE

- 04 | Quattordici buoni motivi (+ cinque) perché ci piace il Natale / Paisprezeze motive întemeiate (+ cinci) pentru care ne place Crăciunul
- 06 | Natale in famiglia / Crăciun în familie
- 08 | Târgul Internațional Gaudeamus Carte de Învățătură, 2014
- 09 | Crăciunul în raccourci descendant
- Settimana della Lingua Italiana nel Mondo, 2014. Intervista con il prof. Cesare De Michelis / Săptămâna Limbii Italiene în Lume.
- 10 | Interviu cu prof. Cesare De Michelis
- Centenario. La Signora con i capelli d'argento e l'anima d'oro / Centenar. Signora cu păr de argint și inimă de aur
- 14 |

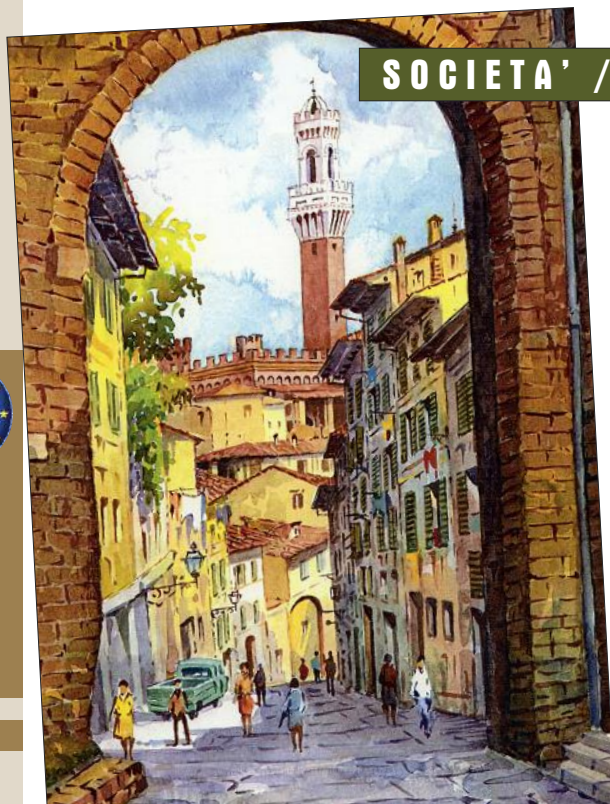
CULTURA / CULTURĂ

- 17 Colindatul de Ceată bărbătească
- 18 I borghi italiani. Con Antonio Rizzo a Cluj-Napoca / Burgurile italiene. Cu Antonio Rizzo la Cluj-Napoca
- 19 Mama cu Pruncul în brațe
- 20 Ștefan cel Mare și Republica Venețiană / Stefano il Grande e la Repubblica Veneziana
- 24 Suită de evenimente culturale italiene la Suceava / Una profusione di eventi culturali italiani a Suceava
- 26 Personalități reprezentative ale Comunității istorice a italienilor din România: O strălucită muziciană, Mansi Barberis
- 30 Interferenze culturali: Dante in Romania, via Blaj
- 32 Antonio Rizzo: „Senza cultura i popoli diventano barbari”

SOCIETÀ' / SOCIAL

- O nouă colaborare universitară între Italia și România. De vorbă cu profesorii Lorenzo Frediani și Ovidiu Folcuț / Una nuova collaborazione universitaria tra Italia e Romania. Parliamo con i professori Lorenzo Frediani e Ovidiu Folcuț
- 33 |
- Mănăstirea Carmelitană... un semn de grațitudine și dragoste de Dumnezeu, în mijlocul Munteniei / Monastero Carmelitano – un segno di amicizia e di amore di Dio, in mezzo alla Muntenia
- 36 |
- O sută de ani de made in Italy. Moda la Fondazione Sartirana Arte
- 38 |
- Sunet și culoare la Iași. Festivalul interetnic „Confluente 2014”
- 39 |
- Întâlniri emoționante, povești de viață adevărate în Valea Jiului
- 40 |
- Italianii la Universitatea Dunărea de Jos din Galați
- 42 |
- Știri / Notizie
- 43 |

OTTOBRE • DICEMBRE 2014

Quattordici buoni motivi perché ci piace il Natale

1 Perché arriva silenziosamente, quasi come un amico discreto. Potremmo sentirlo scivolare dolcemente dentro il nostro cuore, se non fosse per luci e lustrini che nelle strade e nelle vetrine trasformano tutto in luna park. E purtroppo non è questo lo «spirito del Natale».

2 Perché ci sembra che ora, in questo Natale, abbiamo compreso «lo spirito del Natale». Ma poi ci accorgiamo che ogni Natale è diverso dall'altro, e ogni Natale, ogni anno, ha il suo spirito particolare, sempre diverso e sempre nuovo.

3 Perché, se nevica a Natale, ritorniamo bambini. E come quando eravamo bambini ci piacerebbe giocare con la neve. Non lo facciamo, perché abbiamo un «congegno da persone grandi», ma non rinunciamo a una passeggiata nel parco, dove tutto è bianco e avvolto in un silenzio ovattato. Protettivo.

4 Perché il Natale ha sapore di buono, e profumo di passato. E di tempi felici; e ci ritornano alla mente voci e sensazioni dimenticate.

5 Perché accendiamo candele rosse, che bruciano lentamente nella sera, mentre ci avvolgiamo nei nostri pensieri.

6 Perché ci sentiamo più ben disposti verso gli altri, e i buoni sentimenti che dovremmo coltivare tutto l'anno, ci pervadono per quindici giorni. Meglio di niente, se trascorso il Natale ci ricordiamo di aver avuto tale buona disposizione. Soprattutto, se possiamo dimostrarla nei confronti di coloro che abbiamo trascurato: abbiamo un anno per riparare.

7 Perché cuciniamo per qualcuno, o qualcuno cucina per noi. E si sentono profumi familiari, e sfrigolii, e gorgoglii di pentole. E il vino nei bicchieri del brindisi luccica come rubino.

8 Perché affermiamo con grande determinazione che «Tra Natale e Capodanno mi metto assolutamente a dieta». Ma non è importante quanto mangiamo fra il Natale e il Capodanno... piuttosto quanto mangiamo fra il Capodanno e il Natale (dell'anno successivo). Ma si sa: con lo spirito del Natale siamo pronti a perdonarci tutto.

9 Perché decoriamo la casa, o facciamo l'albero, e intanto aspettiamo ospiti. E questo sì, che ci fa davvero tornare come bambini eccitati dal gioco.

10 Perché scegliamo i regali e, nel farlo, pensiamo a qualcuno. Ma, a volte, questo è l'unico atto d'amore che facciamo in tutto un anno. Proprio grazie al Natale.

11 Perché facciamo le visite a parenti ed amici, e beviamo qualche bicchiere in più, che ci riscalda e ci fa stare allegri.

12 Perché, forse, scambiamo con gli altri più sorrisi ed espressioni augurali rispetto ai «buon giorno» e agli «arrivederci». Niente di male, se ci salutiamo di più, purché lo si faccia sinceramente. Ed a Natale ci sembra di essere sinceri.

13 Perché è tempo di buone intenzioni, di progetti e propositi per l'anno successivo. Molti di essi si dissolveranno come nebbia sottile la mattina del 2 gennaio, ma a Natale siamo convinti che – invece – i buoni propositi li manterremo tutti: e questo ci dà speranza.

14 Perché la notte di Natale, a mezzanotte, che si sia più o meno credenti, anche al solo sentire il suono delle campane proviamo un senso di tenerezza. E davvero ci sembra che qualcosa stia per rinascere in noi o, almeno, che qualcosa possa cambiare.

+ cinque

Ma soprattutto... il Natale dovrebbe piacerci, e credo che davvero ci piaccia:

– Perché pensiamo con struggente nostalgia a chi, fra i nostri cari, non c'è più, e vorremmo che ci fosse, e ci manca tanto.

– Perché ci sembra quasi di udire le loro voci, con le loro intonazioni; come ridevano, e come ci guardavano. E questo, forse, ci dà il senso di cosa significhi «immortalità».

– Perché osserviamo, con stupore, che questi pensieri non ci fanno male, e non proviamo dolore, ma piuttosto una sottile malinconia che sembra darci pace.

– Perché questa strana pace sembra quasi un dono impalpabile che ci viene da queste persone che non ci sono più: un dono tutto per noi, intimo e segreto. E sentiamo gratitudine verso di loro, quando esistevano, e con loro eravamo felici.

– Perché anche i cimiteri imbiancati ci sembrano luoghi più accoglienti, come chiese alle quali siano crollate le volte: chiese a «cielo aperto».

Antonio Rizzo

Paisprezece motive întemeiate pentru care ne place Crăciunul

1 Pentru că vine în liniște, aproape ca un prieten discret. L-am putea percepe mai ușor și mai plăcut cum ne pătrunde alunecând în suflet, dacă n-ar fi atâtea lumini și beculțe peste tot pe străzi și în vitrine, care transformă atmosfera într-o luna parc. Și, din păcate, nu acesta este „spiritul Crăciunului”.

2 Pentru că ni se pare că acum, de Crăciunul acesta, am înțeles „spiritul Crăciunului”. Dar, după aceea, ne dăm seama că fiecare Crăciun este diferit și că fiecare Crăciun, în fiecare an, are un spirit al său special, întotdeauna altfel, întotdeauna nou.

3 Pentru că, dacă ninge de Crăciun, redevenim copii. Și, ca atunci când eram copii, ne-ar plăcea să ne jucăm cu zăpadă. Nu o facem, pentru că suntem acum „oameni mari”, dar nu renunțăm la o plimbare în parc, unde totul este alb și învăluit într-o liniște desăvârșită, proteguitoare.

4 Pentru că același Crăciun are o aromă de ceva bun și un parfum din trecut. Și din timpurile fericite; și ne revin în minte voci și senzații uitate.

5 Pentru că aprindem lumânări roșii care seara se topesc încet, în timp ce ne pierdem în gândurile noastre.

6 Pentru că suntem mai binevoitori față de ceilalți, iar sentimentele pozitive, pe care ar trebui să le avem tot anul, ne cuprind doar cincisprezece zile. E mai bine decât nimic. După ce trece Crăciunul, ar trebui însă să ne rămână în suflete acea dispoziție minunată, pe care ar trebui să o arătăm și celor pe care i-am neglijat: avem la dispoziție un an întreg.

7 Pentru că pregătim mâncare, pentru cineva, sau altcineva o pregătește pentru noi. Și se simt mirosuri familiare, și sfârâieli, și zgomote de oale și cratițe. Și vinul sclipește ca rubinul în paharele cu care dăm noroc.

8 Pentru că afirmăm cu multă convingere că: „între Crăciun și Anul Nou, cu siguranță voi începe o cură de slăbire!”. Dar nu este important cât mâncăm între Crăciun și Anul Nou... ci între Anul Nou și Crăciun (cel viitor). Dar, asta este: în spiritul Crăciunului suntem dispuși să ne iertăm totul.

9 Pentru că ne decorăm casele sau împodobim pomul de Crăciun și tot timpul așteptăm musafiri. Și asta ne face într-adevăr să redevenim copii, emoționați, dornici de joacă.

10 Pentru că alegem cadouri și o facem gândindu-ne la cineva. Dar, uneori, acesta este singurul gest de iubire pe care-l facem într-un an întreg. Și asta, numai datorită Crăciunului.

11 Pentru că facem vizite la rude și prieteni și bem câteva pahare în plus, care ne încălzesc și ne fac să ne simțim fericiți.

12 Pentru că, poate, schimbăm cu ceilalți mai multe zâmbete și urări de bine decât obișnuitele „bună ziua” și „la revedere”. Nu-i nimic rău în faptul că ne salutăm mai des, atâta timp cât o facem cu sinceritate. Și de Crăciun se pare că suntem sinceri.

13 Pentru că este perioada de bune intenții, de proiecte și propuneri pentru anul următor. Multe dintre acestea vor dispărea precum ceața în dimineața zilei de 2 ianuarie; dar de Crăciun suntem cu toții convinși că, dimpotrivă, vom respecta cu toții intențiile bune, pe care ni le-am propus, și asta ne dă speranță.

14 Pentru că în noaptea de Crăciun, la miezul nopții, chiar dacă suntem credincioși sau nu, numai dacă auzim bătaia clopotelor, avem un sentiment de reînnoire. Și chiar ni se pare că se întâmplă ceva cu noi, renaște ceva în noi, sau că măcar ceva se poate schimba în bine.

+ cinci

Dar mai ales... Crăciunul ar trebui să ne placă, și cred că ne place într-adevăr:

– Pentru că ne gândim cu o nostalgie dureroasă la cei dragi care nu mai sunt cu noi și-am vrea să-i mai simțim alături, și care ne lipsesc atât de mult.

– Pentru că parcă am auzi chiar glasurile, felul în care râdeau sau ne priveau. Și acest lucru ne dă sentimentul că înțelegem ce înseamnă de fapt „nemurirea”.

– Pentru că ne dăm seama, cu uimire, că aceste gânduri nu ne fac rău și nu ne dor; ne fac, mai degrabă, să simțim o melancolie ușoară, care ne dă parcă un sentiment de liniște.

– Pentru că această liniște stranie, pare a fi aproape un dar impalpabil, care ne este dat de aceste persoane care nu mai sunt; un dar numai pentru noi, intim, secret. Și le suntem recunoscători pentru că au existat și pentru că împreună cu ei eram fericiți.

– Pentru că, până și cimitirele albe de zăpadă par locuri mai primitoare, asemenea unor biserici cărora li s-au prăbușit bolțile: biserici „deschise spre cer”.

Traducere Mariana Voicu

Natale in famiglia

Ogni anno arriva il Natale, ogni anno ci sembra uguale, ma ogni volta si cambia un po'.

Molte cose restano le stesse, come il portarsi, almeno coi pensieri, piu' vicini alla famiglia.

Milioni di persone ripetono il ritornello «Natale con i tuoi, Capodanno con chi vuoi». C'e' chi dice «Pasqua con i tuoi», ma il concetto resta lo stesso:

Sappiamo bene che il Natale e' una ricorrenza che l'uomo ha sempre celebrato fin dai tempi piu' remoti, se pur con minime differenze di calendario. Si tratta della fine dell'anno solare e l'inizio del nuovo. E' il momento in cui il Sole e' piu' lontano dalla nostra vita, ma e' anche il momento in cui inizia a rialzarsi. Le giornate sono cortissime, il freddo e' arrivato, ma proprio da questo momento le ore di luce iniziano ad allungarsi; si sta preparando, sotto la rigidita' invernale, il ritorno alla bella stagione.

Pero' la nostra vita non dipende piu', se non pochissimo, dal susseguirsi delle stagioni e dei cicli astrali. E anche l'aspetto religioso della nascita di Cristo va perdendo velocemente il suo significato. E i cambiamenti sociali e psicologici hanno intaccato tutti i miti e i dogmi. Ci siamo liberati di molte suggestioni, superstizioni, credenze e riti.

Allora perche' il Natale ha ancora il suo fascino? Il Natale resiste a tutte le cadute di dogmi e tradizioni.

Mi esamino e cerco di capire da dentro da dove nasca questo richiamo all'intimita' familiare.

Anche se a volte i Natali non sono stati poi cosi' belli, si tratta di un sentimento dolce e profondo che percepiamo ancora. A questo contribuiscono molti fattori: il freddo che ci fa desiderare la protezione del fuocherello, il tempo grigio e inclemente che ci intrizzisce le ossa, un certo desiderio di riposo, di silenzio, di pace e di quiete, meglio se ovattati dall'ipnotico silenzio della neve che cade. La stanchezza di un anno intero di lotte e preoccupazioni. Un desiderio di ritorno, almeno temporaneo, alla pace prima di riprendere gli affanni. In linguaggio moderno si potrebbe esprimere con uno «staccare la spina» o meglio con un «reset».

Ecco che al giro di boa dell'anno, s'incontrano i due capisaldi della vita: la morte e la nascita del nuovo anno. E' chiaro che di fronte a queste due entita' misteriose e potenti, ci sentiamo inermi. Ci

viene voglia, almeno per un po', di lasciar perdere tutto, di tirare i remi in barca e di tornare per un attimo alle origini.

Basta liti, tensioni e stress. Per una volta lasciamo cadere il dito puntato e abbracciamoci, tutto il resto non importa. «A Natale siamo tutti un po' piu' buoni». Frase banale, ma stranamente vera. E se non lo siamo, almeno lo vorremmo. Non credo pero' che i miei vicini di casa diventeranno piu' buoni, loro sono sempre cattivi, sono sicuro, ma oggi non m'importa. Almeno a Natale non ci penso e torno dalle persone che conosco bene, con cui possiamo volerci bene e perdonarci, al di la' di tutto.

Ho fatto un passo avanti: lasciarsi dietro gli affanni, fermarsi, chiudersi in famiglia e guardarsi bene in faccia, puo' significare volersi bene comunque, e quindi perdonare.

Allora benedetta famiglia, se ci propone, almeno una volta l'anno, di volersi bene e soprattutto di perdonare.

Sentiamo dire spesso che Natale non e' solo il 25 dicembre. Ma lo si dice anche per la Pasqua, per i matrimoni, per i battesimi, e per ogni ricorrenza importante.

Io, viceversa, credo fermamente che il perdono che ci propone il Natale vada usato nella vita quotidiana. Credo nella sua forza, e non nella giustizia del taglione, purtroppo ancora in vigore e viva in tutte le societa' umane (e, bada bene, non in quelle animali), pur sotto diverse forme.

Allora a Natale desidero vivere serenamente e allegramente il perdono. Allegria vuol dire spensieratezza, e cosa c'e' di meglio che perdonare, per pulire i nostri pensieri, e per prepararsi a ricominciare?

Il Natale e' una nascita, pulita, gratuita, forse insensata e ingiusta ma prepotente e inevitabile.

E allora per celebrare il Natale ricordo e amo il consiglio del padre del Reiki: «Solo per oggi: non mi arrabbio, non mi preoccupa, sono riconoscente, faccio bene quello che ho da fare, sono gentile con gli altri».

Gregorio Pulcher

Crăciun în familie

În fiecare an vine Crăciunul, în fiecare an pare la fel, dar de fapt, de fiecare dată se schimbă câte ceva.

Multe lucruri rămân la fel: cum ar fi să te simți, măcar în gând, mai aproape de familie.

Milioane de oameni repetă refrenul „Crăciunul cu ai tăi, Anul Nou cu cine vrei”. Se zice însă și „Paștele cu ai tăi”, dar conceptul rămâne același: Crăciunul, știm bine, este o recurență pe care oamenii au sărbătorit-o întotdeauna din timpuri imemorabile, chiar dacă cu minime diferențe calendaristice. Este, de fapt, vorba despre sfârșitul anului solar și începutul unui nou. Este momentul în care Soarele este la cea mai mare distanță de viața noastră, dar și momentul în care reîncepe să se înalțe. Zilele sunt foarte scurte, gerul a sosit, dar chiar din această clipă zilele încep să se mărească; sub rigiditatea hibernală se pregătește reîntoarcerea anotimpurilor frumoase.

Viața noastră însă nu mai depinde deloc, sau doar în mică măsură, de succesiunea anotimpurilor și de ciclurile astrale. Și chiar aspectul religios al nașterii lui Hristos pierde cu rapiditate semnificația inițială. Schimbările sociale și psihologice au știrbit toate miturile și dogmele. Ne-am eliberat de multe sugestionări, superstiții, credințe și ritualuri.

Și atunci, de ce Crăciunul își păstrează încă fascinația? Crăciunul rezistă la căderea tuturor dogmelor și tradițiilor.

Mă examinez și încerc să înțeleg în lăuntrul meu cum se naște această rechemare la intimitatea familiei.

Dacă uneori Crăciunul nu a fost chiar atât de frumos, el degajă un sentiment profund de duioșie, pe care încă îl mai percepem. La aceasta contribuie mai mulți factori: frigul care te face să dorești protecția unui foculeț, cenușiul neiertător care-ți înțepenește oasele, o dorință clară de repaus, de liniște, de tihnă și calm, și ar fi și mai bine încă dacă totul ar fi învăluit de liniștea hipnotică a zăpezii care cade. Oboseala unui an întreg de lupte și neliniști. O dorință de întoarcere, măcar temporară, la liniște înainte de reînceperea trudei. În limbaj modern, s-ar putea traduce prin „scoatere din priză” sau, mai bine, „resetare”.

Iată că la rotirea de șarpe boa a anului, se întâlnesc cele două capete esențiale ale vieții: moartea și nașterea anului cel nou. Este clar că în fața acestor

două entități puternice și misterioase, ne simțim dezarmați. Dorim, ca măcar pentru scurt timp, să lăsăm totul baltă, să punem vâslele în barcă și să ne întoarcem pentru o clipă la origini.

Gata cu disputele, tensiunile și stresul. Pentru o singură dată nu ridicăm degetul incriminator către celălalt, ci ne îmbrățișăm și nimic altceva nu mai contează. „De Crăciun suntem cu toții un pic mai buni”. Frază banală, dar straniu de adevărată. Și chiar dacă nu suntem, cel puțin ne dorim să fim. Nu cred că vecinii mei de casă vor deveni mai buni, ei sunt întotdeauna răi, sunt sigur, dar astăzi nu mă interesează. Cel puțin de Crăciun nu mă gândesc la ei, ci mă întorc către oameni pe care-i cunosc bine, pe care-i pot iubi și ierta, mai presus de orice.

Am făcut un pas înainte: las în spate necazurile, mă opresc, mă închid în familie, ne privim drept în față, ceea ce ar putea să însemne că ne iubim totuși, deci putem ierta.

Atunci, binecuvântată fie familia, care-și propune, măcar o dată pe an, să iubească și, mai ales, să ierte.

Auzim adeseori spunându-se că nu numai în 25 decembrie este Crăciun. Dar așa se spune și despre Paște, și la nunți, și la botezuri și pentru orice alt eveniment important. Eu, viceversa, cred cu fermitate că iertarea pe care o propune Crăciunul trebuie folosită în viața cotidiană. Cred în forța ei, și nu în justiția talionului, din păcate încă în vigoare și vie în orice societate umană (și, atenție, nu în lumea animală), în diverse forme.

Așadar, de Crăciun doresc să trăiesc cu seninătate și veselie iertarea. Veselie, care vrea să însemne seninătatea gândului, ceea ce este chiar mai bună decât iertarea, să ne purificăm gândurile și să ne pregătim pentru a o lua de la capăt.

Crăciunul este o naștere curată, gratuită, poate stupidă și nedreaptă, dar atotputernică și inevitabilă.

Și atunci, pentru a celebra Crăciunul îmi amintesc și iubesc sfatul părintelui del Reiki: „Numai pentru astăzi: nu mă înfurii, nu-mi fac griji, sunt recunoscător, fac bine ceea ce am de făcut, sunt amabil cu ceilalți”.

Târgul Internațional Gaudeamus

Carte de Învățătură 2014

750 de
evenimente
în 5 zile

Desigur că la data apariției revistei noastre, Târgul Gaudeamus, organizat de Radio România (București, 19–23 noiembrie), se va fi închis de ceva vreme, dar ecourile lui nu s-au stins încă, și n-am fi putut să nu consemnăm un eveniment de cultură și educație de o asemenea anvergură, care de 21 de ani își respectă și-și răsfășă publicul iubitor de carte.

Gaudeamus a fost inițiat în 1994, având ca principal obiectiv susținerea culturii românești prin evenimente expoziționale de mare calitate. Palmaresul celor 21 de ani de existență însumează 84 de târguri, peste 2.400.000 de vizitatori și aproape 9.500 de manifestări.

Această a XXI-a ediție a fost o performanță extraordinară, un act de cultură de maximă importanță. Ea a reunit aproximativ 320 de expozanți, reprezentând un nucleu puternic și bine definit de edituri românești, instituții de învățământ, difuzori de carte și alte publicații, asociații profesionale și organizații active în domeniile culturii și educației, care au acoperit integral cei 14.000 mp ai Pavilionului Central Romexpo.

Invitatul de onoare al ediției 2014 a fost Federația Rusă, care a deplasat la București, în afară de titluri de excepție din bogata sa producție editorială, și un grup de 17 scriitori, critici literari, editori, jurnaliști, muzicieni, nume bine cunoscute în peisajul cultural contemporan rusesc.

Partenerul privilegiat al actualei ediții a târgului a fost GADIF – Grupul Ambasadelor, Delegațiilor și Instituțiilor Francofone din România – care a propus publicului prezentarea unor scriitori francofoni, acordarea de premii literare, ateliere pentru copii și tineret, întâlniri cu agenți literari.

Târgul a cuprins, pe lângă impresionanta expunere a noutăților editoriale ale anului, o suită de evenimente culturale atractive: întâlniri cu scriitori iubiți de public, lansări de carte, dezbateri și mese rotunde, conferințe, prezentări de oferte educaționale, sesiuni de autografe, întâlniri cu agenți literari și specialiști în drepturi de autor și de traducere din șapte țări europene și SUA... etc. etc.

Dincolo de cartea în format clasic, vizitatorii au avut posibilitatea să achiziționeze și carte pe suport electronic, muzică, filme, cursuri interactive, să participe la evenimente-maraton, dintre care unele au

ținut și o zi întreagă, și altele o mie, pe care spațiul tipografic nu-mi permite să le mai evoc.

Totuși, trebuie să menționăm că în cadrul evenimentelor dedicate Târgului Gaudeamus, Italia a lansat două noi apariții editoriale de deosebită actualitate și interes pentru publicul românesc:

– *A EST de NORDEST* (*La Est de Nordest*) de Maurizio Crema, în prezența autorului. Versiunea în limba română reprezintă o traducere colectivă realizată de elevi, studenți și profesori de la licee bilingve și de la catedre de italianistică din universități românești;

– *LA SCINTILLA. DA TRIPOLI A SARAJEVO: COME L'ITALIA PROVOCO' LA PRIMA GUERRA MONDIALE* (*Scânteia. De la Tripoli la Sarajevo: cum a provocat Italia Primul Război Mondial*). Autori, Franco Cardini și Sergio Valzania, director la Radio Rai, prezent la târg și participând alături de Ion Ioniță, senior editor la Adevărul, la dezbateră ce a avut loc pe această temă.

După cum se știe, Asociația Italienilor din România – RO.AS.IT. a fost o prezență notabilă la fiecare ediție a Târgului Gaudeamus din ultimii ani. Anul acesta, însă, nu a putut participa, deoarece a aflat cu întârziere că nu are stand reținut pentru acest mare eveniment cultural. Pentru a suplini această regretabilă absență, asociația a lansat, în prelungirea târgului, cu mare succes, în eleganta sală de conferințe a Bibliotecii Centrale Universitare din București, volumul bilingv al lui Antonio Rizzo, *Îmi amintesc o zi de școală. Caiet 1. Mi ricordo di un giorno di scuola. Quaderno 1*, ce vine în sprijinul iubitorilor literaturii și limbii italiene, precum și al acelor care vor să le descopere.

Târgul a fost o bucurie imensă, cu oameni care-și zâmbeau, care-și anunțau unii altora ce cărți au descoperit și care trebuie neapărat citite, ce eveniment unic va avea loc peste 5 minute sau o oră și în ce loc, și care trebuie negreșit urmărit. Era un continuu du-te-vino, un zumzăit ca de albine, o dorință nestăpânită de-a vedea totul (lucru imposibil, de altfel), într-un cuvânt, o mare sărbătoare a spiritului, aproape incredibilă în tristețea și cenușiul anilor pe care-i trăim.

Se poate afirma, fără nicio rețineră, că Târgul Internațional Gaudeamus este un eveniment unic în Europa, un eveniment de mare prestigiu atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ, un act evident de mare anvergură culturală.

Gabriela Tarabega

Crăciunul în raccourci descendent

Rotindu-se în jurul Soarelui, axa polilor Pământului își păstrează înclinația în spațiu și, din acest motiv, razele de lumină cad mult mai înclinat pe pământ în emisfera nordică. Acest fapt determină aici răcirea climei și deci venirea iernii. Simultan însă, în emisfera sudică e vară. Așa se explică, pentru latitudinile medii ale Terrei, inegalitatea zilelor și a nopților, precum și succesiunea anotimpurilor.

La momentul amiezii, în ziua solstițiului de iarnă, Soarele *urcă* – ținând cont de latitudinea medie a României de 45 de grade, aflându-se în cea mai joasă poziție față de orizont – la numai 21 de grade. În consecință, aceasta va fi cea mai scurtă zi din an și anume, de 8 ore și 50 minute. Este momentul de început al iernii astronomice pentru emisfera nordică. După ziua cea mai scurtă și noaptea cea mai lungă a anului, adică după solstițiul de iarnă, ziua începe să crească. Ca într-un dans, va deveni egală cu noaptea la momentul echinocțiului de primăvară, pentru ca apoi să crească până la a deveni cea mai lungă zi a anului, în punctul solstițiului de vară. Se va retrage din această poziție exuberantă, pentru a-și întâlni contrapartea nocturnă, la echinocțiul de toamnă.

În final, va închide cercul parcursului său cosmic, cu reverența solstițială de iarnă, în fața lui Moș Crăciun și a cadourilor sale simbolice.

În aceste cicluri cosmice cu importante efecte planetare se regăsesc multe cunoștințe spirituale vechi de când lumea. În general, acestea au fost asociate și, desigur, monopolizate de succesivele culte ale istoriei universale.

Statistic vorbind, un cult de importanță planetară are o durată de viață de aproximativ două mii de ani.

Este și cazul creștinismului timpuriu, ai cărui reprezentanți au înțeles și preluat momentul astronomic de maxim nocturn și minim diurn. L-au redenumit și l-au folosit apoi conform interesului cultului lor.

Astfel, solstițiul de iarnă a fost asociat imediat cu momentul apariției în lumea noastră a eroului civilizator și mântuitor al omenirii – Iisus Hristos. Fenomen anual mult așteptat, *Nașterea Domnului* semnifică, așadar, nașterea unui nou Soare. Din punctul de vedere al arhitectului de biserici, suprapunerea acestor două evenimente aduce cu sine obligativitatea orientării altarului bisericii creștine către est, pentru ca prima rază de soare a zilei să cadă în mod simbolic pe *Sfânta masă*.

Astrul dătător de viață, va crește în puteri, ajungând la apogeul forței sale la solstițiul de vară, pentru ca apoi, să-și scadă puterile și lumina, până la dispariția sa simbolică, la solstițiul de iarnă. Solstițiul de iarnă apare, așadar, ca un moment de discontinuitate al curgerii vieții, moment de *catharsis* general. Este timpul purificării și al schimbării a tot ce exista deja de prea mult timp, a tot ce era hipertrofiat, prea încărcat cu ramuri fractalice. Este momentul ca

Astronomic vorbind, solstițiul de iarnă are loc, în fiecare an, în noaptea de 21 spre 22 decembrie, atunci când Soarele răsare la orizont, la 0 grade în constelația Capricornului. Este iarnă în emisfera nordică și vară în emisfera sudică. Momentul marchează cea mai scurtă zi din an pentru emisfera nordică a Pământului și cea mai lungă pentru cea sudică.

Soarele *decadent* să dispară, iar după cea mai lungă noapte a anului, noul Soare să-și facă loc, prin retragerea treptată a întunericului, în favoarea zilei cu lumină limpede. Cea mai lungă noapte, cea a unui întuneric rece și dominant, trebuia neutralizată prin impulsul creșterii sâmburelui de lumină și căldură al solarității. Simbolic, focul aprins de om în această noapte devine stimul pentru negocierea contrariilor. Și ca printr-o minune, astrul zilei n-a lipsit niciodată de la întâlnirea din dimineața celui Nou An.

La Roma, *Saturnaliile* erau celebrate pe 25 decembrie, în onoarea zeului roman Saturn. Pentru civilizațiile precreștine politeiste, aceasta era ziua renașterii tuturor zeilor, când omul era binecuvântat prin renașterea naturii, susținută de lungirea zilelor. Sărbătoarea era extrem de populară, necesitând un timp de purificare, iar apoi de distracție, băutură și orgii – finalizată cu sacrificii umane.

Prima zi de Saturnalii începea la Roma, la mijlocul lunii decembrie și continua până pe 1 ianuarie. Festivalul de *Anul Nou* de pe 1 ianuarie a fost oficializat de împăratul Iulius Cezar care, în anul 46 î.Hr. a adoptat *calendarul iulian*. Astfel, ziua de 1 ianuarie a fost investită cu toate obiceiurile romane prilejuite de Saturnalii.

Extrapolând momentul *trezirii*, înțelegem de ce ziua de 1 ianuarie devine, cu timpul, o convenție sterilă, golită de conținut real, dar cu o semnificație comercială foarte importantă. Este, poate, un moment al celebrării spiritului dezlănțuit într-o frenezie a decadenței morale și a consumismului exacerb, despre care știm sigur că într-o zi ne va pierde. Face parte din destinul civilizației actuale, care, în mod legic, va fi înlocuită cândva de o alta, cu un alt nume, dar condiționată de aceleași ritmuri cosmice.

Putem spune că, în general, sărbătorile iernii au fost dintotdeauna prilejuri de festivități și celebrări ale unor momente precise, când comunicarea astrală este facilitată, iar lucrările magice devin mult mai eficiente. Aceasta se află în legătură cu faptul că, prin tradiție magică, centrul energetic al inimii este patronat în mod ezoteric de Soare, ale cărui puteri cresc, atingând apogeul în momentul solstițiului de vară. Astfel, aceste lucrări magice care implică Soarele sunt mult mai ample și mai evidente.

Săptămâna limbii italiene

Interviu cu profesorul Cesare De Michelis

Lansată în anul 2001, Săptămâna limbii italiene în lume – Settimana della Lingua Italiana nel Mondo este unul din cele mai importante evenimente dedicate promovării limbii italiene, ca limbă a culturii clasice și europene, organizându-se, în fiecare an, prin rețeaua Ministerului Italian de Externe, o pleiadă de manifestări cultural-artistice.

Cu ocazia celei de-a XIV-a ediții a Săptămânii limbii italiene în lume, Ambasada Italiei și Institutul Italian de Cultură au organizat la București și în alte orașe din țară proiecții de filme, conferințe, expoziții de artă, concerte.

Toate evenimentele organizate la noi și în lumea întreagă s-au desfășurat sub Înaltul Patronaj al Președintelui Republicii Italiene, luând o mai mare amploare și datorită faptului că, în acest semestru, Italia a preluat Președinția Uniunii Europene.

Și cum tema acestei ediții a fost „scrivere la nuova Europa: editoria italiana, autori e lettori nell'era digitale”, era firesc ca din seria manifestărilor dedicate Săptămânii să nu lipsească o lansare de carte. A fost prezentat romanul *Răul ascuns* (*Il male oscuro*) de Giuseppe Berto, cu prilejul centenarului nașterii autorului, volum apărut la Editura Humanitas, partener organizator. Au onorat evenimentul cu prezența lor E.S. Ambasador Diego Brasioli, Prim Secretarul ambasadei Angela Loi, Cesare De Michelis, important critic literar și editor de marcă, Ezio Peraro, director al Institutului Italian de Cultură, Denisa Comănescu, director la Humanitas Fiction, oameni de știință și cultură, profesori, ziariști, studenți, public divers.

În cuvântul său de salut, dl. Ambasador a arătat că este foarte atașat de cartea lui Giuseppe Berto, de care-l leagă o experiență personală. „Pentru Berto, a spus domnia sa, lanțurile cele mai grele sunt cele pe care le purtăm în interior. Romanele sale nu trebuie privite ca biografice, ci ca experiențe umane universal valabile. *Răul ascuns* este un roman curajos, care pune în discuție nodurile pe care le purtăm cu toții în suflet. Nu este un roman vesel, dar nici trist. Are un tip de umor matur cu un ușor iz de acreală. Hemingway îl aprecia, considerându-l un scriitor italian reprezentativ al generației sale. La moartea acestuia, Berto și-a lăsat barba să-i crească timp de doi ani, în semn de doliu.”

Dna Denisa Comănescu a ținut să sublinieze în cuvântul său că această întâlnire este o sărbătoare a limbii italiene, dar și a limbii române, prin traducerea impecabilă a volumului, de către prof. Smaranda Bratu Elian.

Întrucât printre distinșii invitați se afla și ilustrul profesor și critic literar Cesare de Michelis, am îndrăznit să-i solicităm un scurt interviu:

Gabriela Tarabega: Domnule profesor de Michelis, evenimentul la care participăm astăzi este dedicat celei de-a 14 ediții a Săptămânii limbii italiene în lume. În opinia Dvs., care este, situația actuală a acestei limbi?

În prezent, numărul celor care vor să învețe italiana este în creștere în țara noastră. De altfel, Asociația Italienilor din România a făcut demersuri importante pentru reintroducerea limbii italiene ca limbă maternă în unele școli din țara noastră (lucru interzis în perioada comunistă), acolo unde numărul existent al elevilor o justifică.

Cesare De Michelis: Consider că este o situație specială. Importanța limbii italiene în tranzacții economice și comerciale este modestă, dar italiana este marea limbă a culturii clasice și europene. Este limba artelor, a muzicii, mai ales a operei. Marii compozitori sunt în majoritate italieni, pe care toți iubitorii muzicii îi cunosc. Pictura, arhitectura, sculptura, toate sunt puternic influențate de tradiția italiană. Așa se face că în exterior se studiază limba italiană pentru ca oamenii să se apropie de arte, cât despre folosirea acesteia în relațiile de muncă, opinia unor comentatori contemporani este că, în ultimul timp, utilizarea limbii italiene este în creștere.

Este foarte util să se organizeze manifestări, precum aceasta, dedicate limbii italiene, pentru că ele reprezintă un imbold pentru a o studia. Tinerii, de exemplu, o studiază pentru că le poate deschide noi oportunități. Consider pozitiv faptul că există această promovare prin intermediul *Săptămânii limbii italiene în lume*.

De ce a fost alesă tocmai cartea lui Giuseppe Berto pentru a fi lansată în acest cadru? Pentru că este centenarul scriitorului, pentru că-l considerați reprezentativ pentru literatura italiană contemporană sau pentru că trăim într-o lume nevrotică asemănătoare aceleia din romanul lui Berto?

în lume, 2014

Desigur, romanul lui Giuseppe Berto este unul dintre cele mai importante romane ale secolului XX, o carte de o claritate exemplară. Ea prezintă aventura tipică a oamenilor secolului XX, care au fost martorii acelui început de secol în care au suportat ani lungi de război. După al Doilea Război Mondial ei au întâmpinat cu entuziasm transformarea unei țări preponderent rurale, într-una mai modernă. Într-o epocă plină de transformări, ei aveau datoria să explice istoria acestei generații, în calitatea lor de actori principali. Găsim în opera lui Berto o Italie lovită, o istorie plină de pagube ireparabile, de sacrificii, de orori și tragedii, dar și de extraordinare succese și progres. Autorul a traversat aproape întreg secolul XX, reușind să-l analizeze și să-l judece pe baza experiențelor personale, să se confrunte cu „răul ascuns” și să discearnă răul de bine.

Nu există nici o altă carte care să poată rezuma într-o singură poveste parcursul și morala acestui secol frământat.

Credeți că este umorul o modalitate de a relaționa cu viața, ca în cartea lui Berto?

Berto prezintă această istorie dramatică, dar nu disperată, căci i se părea frumos să trăiești într-o epocă de mari transformări, la un început de secol. Cred că Giuseppe Berto a povestit această istorie cu cea mai mare claritate posibilă. Îți trebuie mult umor pentru a nu cădea în disperare. El semnaleză disproporția dintre complexitatea lucrurilor care se întâmplă și modesta prezență a individului – mii de drame dominate de fantezia și inteligența fiecăruia.

Conduceți de mulți ani remarcabila Editură Marsilio. Care sunt criteriile care vă fac să publicați sau nu o carte propusă editurii?

În trecutul destul de recent (anii 80-90), cel care determina politica editorială era o persoană care crea o stare de disconfort. Nu există un criteriu sentimental care să ne conducă... ar fi dificil... Sper că nu ne va fi caracteristic să pornim de la capăt în fiecare zi, ci vom fi fideli celor mai bune alegeri, având morala ca fundament esențial. Editura Marsilio a publicat până acum peste 6.000 de titluri și publică anual peste 150 de noutăți. Editura s-a orientat către estetica politică și culturală și spre proza italiană a generațiilor mai tinere. Ea excelează și în publicarea cărților și cataloagelor de artă, colaborând cu instituții culturale de prestigiu.

Știm că sunteți și profesor de literatură italiană modernă și contemporană la prestigioasa Universitate din Padova. Care sunt autorii pe care îi apreciați în mod deosebit?

Scena literaturii italiene nu este o scenă în munți, arată, mai degrabă, ca o pădure. Ceea ce contează este să-l faci pe om să înțeleagă că literatura este o artă, o experiență, că ea reprezintă adeziunea noastră la viață. Este încercarea de a înțelege mai repede (căci este prea multă grabă în societatea zilelor noastre) încotro se îndreaptă lumea? Literatura este de fapt, un martor fidel al acestei lumi. Se pot anticipa multe lucruri, dar este vorba mai ales despre o mărturie conștientă.

Activitatea, să-i zicem politico-administrativă, în care ați fost implicat de-a lungul anilor, v-a ajutat sau v-a împiedicat în profesia Dvs.?

Toate domeniile în care am activat m-au ajutat, mi-am făcut mulți prieteni, am înțeles multe lucruri. Toate persoanele care stau lângă tine îți dăruiesc câte ceva. Toate întâlnirile sunt un câștig.

Gabriela Tarabega

Cesare De Michelis

Este profesor de literatură italiană modernă și contemporană la Universitatea din Padova, autor al unor semnificative studii despre literatura italiană a ultimelor trei secole și realizator al mai multor ediții critice. Din 1974 conduce revista „Studi novocenteschi”, iar din 2001 și „Studi duemilleschi”. Colaborează regulat la pagina culturală a cotidianului „Il Sole 24 Ore” și la „Corriere del Veneto”. Este Președinte al comitetului științific și al ediției naționale a operelor lui Carlo Goldoni; membru al comitetului științific al ediției naționale a operelor lui Ippolito Nievo; Președinte al Asociației Giuseppe Berto; consilier al Fundației Teatro La Fenice din Veneția, iar din 1969 este președintele și spiritul tutelar al Editurii Marsilio. În 1980 a fost ales consilier comunal și, apoi, asesor pe lângă Primăria Veneției, precum și vicepreședinte al Bienalei de la Veneția.

La Settimana della lingua

Intervista con il professore Cesare De

Con l'occasione della quattordicesima Settimana della lingua italiana nel mondo, l'Ambasciata Italiana e l'Istituto Italiano di Cultura hanno organizzato a Bucarest e in altre città del paese proiezioni di film, conferenze, esposizioni di arte, concerti.

Tutti gli eventi organizzati qui da noi e in tutto il mondo si sono svolti sotto l'alto patronato del Presidente della Repubblica Italiana, visto anche il fatto che in questo semestre l'Italia ha ricoperto il ruolo di Presidenza dell'Unione Europea.

E poiché, il tema di questa edizione era «scrivere la nuova Europa: editoria italiana, autori e lettori nell'era digitale», era naturale che nella costellazione di manifestazioni dedicate alla Settimana, non potesse mancare il lancio di un libro. E' stato lanciato il romanzo *Răul ascuns (Il male oscuro)* di Giuseppe Berto, in occasione del centenario della nascita dell'autore, volume apparso nelle Edizioni Humanitas, partner organizzativo. Hanno onorato l'avvenimento con la loro presenza la S.E. Ambasciatore Diego Brasioli, il Primo Segretario dell'ambasciata Angela Loi, Cesare De Michelis, professore, importante critico letterario ed editore illustre, Ezio Peraro, direttore dell'Istituto Italiano di Cultura, Denisa Comănescu, direttrice dell'Humanitas Fiction, uomini di scienza e di cultura, professori, giornalisti, studenti, pubblico diverso.

Col suo saluto il sig. Ambasciatore ha fatto sapere di essere molto attaccato al libro di Giuseppe Berto, con cui era legato da un'esperienza personale. «Per Berto, ha detto sua signoria, le catene più pesanti sono quelle che ci portiamo dentro. I suoi romanzi non devono essere osservati come biografici, ma come esperienze umane universalmente valide. Il male oscuro è un romanzo coraggioso, che mette in discussione i nodi che noi tutti portiamo nell'anima. Non è un romanzo allegro, ma neppure triste. Ha un certo umorismo maturo con una punta di amarezza. Hemingway lo apprezzava, considerandolo uno scrittore italiano rappresentativo del suo genere. Alla morte di Hemingway, Berto si è lasciato crescere la barba per due anni, in segno di lutto».

La signora Denisa Comănescu ha tenuto a sottolineare nel suo discorso che questo incontro è una festa della lingua italiana, ma pure della lingua romena, vista la traduzione impeccabile del volume, da parte della professoressa Smaranda Bratu Elian.

Per il fatto che tra i distinti invitati si trovava l'illustre professore e critico Cesare De Michelis, ho osato chiedergli una breve intervista:

Gabriela Tarabega: Professore, l'evento che seguirà la nostra discussione è dedicato alla 14ma edizione della «Settimana della lingua italiana nel mondo». Dal suo punto di vista, qual è la situazione attuale della lingua italiana nel mondo? Per quanto riguarda la Romania, L'Associazione degli Italiani in Romania ha fatto importanti passi avanti per reintrodurre la lingua italiana come lingua madre in alcune scuole del nostro paese, (cosa vietata nel periodo comunista), lì dove il numero esistente di allievi lo giustifica.

Cesare De Michelis: Considero che questa sia una situazione speciale. L'importanza della lingua italiana nelle transizioni economiche e commerciali sia modesta. L'italiano è la lingua delle arti, della musica, soprattutto dell'Opera. I grandi compositori sono in maggioranza italiani, che tutti gli amanti della musica conoscono. La pittura, l'architettura, la scultura, tutte sono fortemente influenzate dalla tradizione italiana. E' così che all'estero si studia la lingua italiana perché le persone si avvicinano all'arte, così come l'usarla nei rapporti di lavoro; l'opinione di alcuni commentatori contemporanei è che, negli ultimi tempi, l'uso della lingua italiana sia in crescita. E' molto utile che si organizzino manifestazioni, proprio come questa, dedicate alla lingua italiana, perché esse rappresentano un impulso per il suo studio. I giovani, ad esempio, la studiano perché gli può aprire nuove opportunità. Considero positivo il fatto che esista questa promozione nel quadro della *Settimana della lingua italiana nel mondo*.

Perché è stato scelto proprio il romanzo di Giuseppe Berto per essere lanciato in questo contesto? Perché è il centenario dello scrittore, perché lo considera rappresentativo della letteratura italiana contemporanea o perché viviamo in un mondo nevrotico?

Certamente, il romanzo di Giuseppe Berto è uno dei romanzi più importanti del XX secolo, un libro di una chiarezza esemplare. Esso mostra la tipica avventura delle persone del ventesimo secolo, che stavano assistendo all'inizio del secolo e in cui hanno sopportato lunghi anni di guerra. Dopo la seconda guerra mondiale hanno accolto con entusiasmo la trasformazione di un paese prevalentemente rurale, in

italiana nel mondo, 2014

Michelis

uno piu' moderno. In un'epoca piena di cambiamenti, loro avevano il dovere di spiegare la storia di questa generazione, nel loro ruolo di attori principali. Troviamo nell'opera di Berto un'Italia colpita, una storia piena di danni irreparabili, di sacrifici, di orrori e tragedie, ma pure di straordinari successi e progresso. L'autore ha attraversato quasi tutto il XX secolo, riuscendo ad analizzarlo e giudicarlo sulla base di esperienze personali, di confrontarsi col «male nascosto» e di discernere il bene dal male.

Non c'è altro libro che possa riassumere in una sola storia il percorso e la morale di questo secolo tormentato.

Crede Lei che l'umorismo sia un modo per mettersi in relazione con la vita e con la morte, come nel libro di Berto?

Berto mostra questa storia drammatica, ma non disperata, perché gli sembrava bello vivere in un'epoca di grandi trasformazioni, l'inizio del secolo. Credo che Giuseppe Berto abbia raccontato questa storia con la maggior chiarezza possibile. E' necessario molto umorismo per non cadere nella disperazione. Egli fa notare la discrepanza tra la complessità di ciò che sta accadendo e la modesta presenza dell'individuo – mille drammi dominati dalla fantasia e dall'intelligenza di ciascuno.

Lei dirige da molti anni l'autorevole Casa Editrice Marsilio. Quali sono i criteri che vi fanno pubblicare o no un libro proposto all'editore?

In un passato piuttosto recente (anni 80-90), chi determinava la politica editoriale, era una persona che creava un certo stato di disagio. Non esiste un criterio sentimentale che ci guidi... sarebbe difficile... Mi auguro che non saremo caratterizzati dal

dover ricominciare da capo ogni giorno, ma dall'essere fedeli alle scelte migliori, con la morale come fondamento essenziale. Le edizioni Marsilio hanno pubblicato finora piu' di 6.000 titoli e pubblica ogni anno piu' di 150 novità. L'editore s'è orientato verso l'estetica politica e culturale verso la prosa italiana delle giovani generazioni. Essa eccelle sia nella pubblicazione di libri che nei cataloghi d'arte, collaborando con prestigiose istituzioni culturali.

Come si sa' lei e' anche professore di letteratura italiana moderna e contemporanea presso la prestigiosa Università di Padova. Quali sono gli autori che apprezza in modo particolare?

La scena letteraria italiana non è un panorama montano, è molto piu' simile a un bosco. Ciò che conta è far capire alle persone che la letteratura è un'arte, un'esperienza, perché essa rappresenta la nostra adesione alla vita. E' un tentativo di comprendere dove sta andando il mondo, in modo piu' rapido, perché c'è molta fretta nella società di oggi. La letteratura è in realtà un testimone fedele di questo mondo. Può prevedere molte cose, ma è per lo piu' un testimone consapevole.

L'attività, chiamiamola politico-amministrativa, in cui è stato coinvolto, l'ha aiutata o l'ha danneggiata nella sua professione?

Tutte le aree in cui ho lavorato mi hanno aiutato, mi son fatto molti amici, ho capito molte cose. Tutte le persone che ti stanno vicino hanno qualcosa da offrirti. In tutti gli incontri c'è da guadagnarci.

Cesare De Michelis

E' professore di letteratura italiana moderna e contemporanea presso l'Università di Padova, autore di numerosi studi significativi sulla letteratura italiana degli ultimi tre secoli e produttore di diverse edizioni critiche. Dal 1974 conduce la rivista «Studi novocenteschi» e dal 2001 «Studi duemilleschi». Collabora regolarmente con la pagina culturale del quotidiano «Il Sole 24 Ore» e del «Corriere del Veneto». E' Presidente del Comitato Scientifico e dell'edizione nazionale delle opere di Carlo Goldoni; membro del comitato scientifico dell'edizione nazionale delle opere di Ippolito Nievo; Presidente dell'Associazione Giuseppe Berto; consigliere della Fondazione Teatro La Fenice di Venezia, e dal 1969 e' il presidente e spirito tutelare delle Edizioni Marsilio. Nel 1980 e' stato eletto consigliere comunale e, poi, assessore presso il Comune di Venezia, così come Vicepresidente della Biennale di Venezia.

La Signora con i capelli d'argento e l'anima d'oro

Annita Elda Battigelli e' nata il 25 novembre 1914 a San Tomaso, Udine, dai genitori Ettore Battigelli e Maria Fabbro. La prima infanzia passata nell'assolata regione Friuli nel Nord Italia, dove il cielo e' splendente e il sole generoso, trionfatore sopra le morti seminate dalle lotte sanguinose della Prima Guerra Mondiale, circondata dalle Alpi Tirolesi le

Annita Elda Battigelli s-a născut în 25 noiembrie 1914 la San Tomaso, Udine, din părinții Ettore Battigelli și Maria Fabbro. Mica copilărie și-o petrece în însoțita regiune Friuli din Nordul Italiei, unde cerul e strălucitor și soarele generos, triumfător asupra morții semănate de luptele însângerate ale Primului Război Mondial, mărginită de Alpii Tirolezi

100 anni, 36.000 giorni, milioni di ore, in una parola UN SECOLO!

Cotanti anni compie la friulana, adesso romena, ANNITA ELDA BATTIGELLI sposata TARABEGA, per la quale gli anni sono passati, e le orme del tempo esteriori sono, in breve: «capelli d'argento, anima d'oro». Per il resto, e' rimasta la stessa lottatrice fiera, invitta, che ha affrontato con coraggio poco comune tutte le difficoltà incontrate sul suo cammino...

100 de ani, 36.000 de zile, milioane de ore, cu un cuvânt, UN SECOL!

Atâția ani împlinește friulana, acum româncă, ANNITA ELDA BATTIGELLI căsătorită TARABEGA, peste care anii au trecut, iar urmele lor exterioare sunt, pe scurt: „capelli d'argento, anima d'oro”. În rest, a rămas aceeași luptătoare dărză, neînfrântă, care a privit cu un curaj puțin obișnuit toate greutățile ivite în cale...

Familia Battigelli, 1930

cui cime si perdono tra le nuvole. La regione e' piena di stradine costruite ancora dai vecchi artigiani romani e lungo il loro margine ci sono meravigliose ville e palazzi del Palladio, un grande architetto rinascimentale italiano, monumenti per l'eternità...

Sua madre aveva avuto una sala di danza per giovani e aveva una bella voce, la piaceva cantare, qualità e abitudine che ha preso anche Annita e che mantiene anche adesso...

ale căror vârfuri se pierd în nori. Regiunea e străbătută de șoselele construite încă de vechii meșteri romani, de-a lungul cărora sunt înșiruite minunatele vile și palate ale lui Palladio, marele arhitect al Renașterii italiene, monumente pentru eternitate...

Mama ei avusese un salon de dans pentru tineret și avea o voce frumoasă, plăcându-i să cânte, calitate și obicei pe care le-a preluat și Annita și pe care le mai păstrează și acum...

În casa Battigelli erau 5 copii: 2 fete și 3 băieți, Annita fiind cea mai mare dintre fete. Mi-o imaginez ca pe Gioia, fata din Anacapri descrisă de Axel Munthe în *Storia di San Michele* și care urca cântând spre crestele stâncilor celebrei insule...

În 1921 (la 7 ani), împreună cu întreaga familie se mută în România unde tatăl ei, care venise cu câțiva ani înainte, își clădise la București o frumoasă casă, încăpătoare, înconjurată de o grădină cu flori și pomi fructiferi și cu toate cele necesare gospodăriei unei familii așezate. El reușise în afaceri ca antreprenor constructor, așa că putea oferi familiei sale o viață îmbelșugată, dându-și toți copiii la cele mai bune școli. În vremea aceea fetele se mărgineau la absolvirea unei școli medii, studiile universitare fiind „rezervate” băieților! Porneau deci cu toții cu mult

Signora cu păr de argint și inimă de aur

Nella casa Battigelli c'erano 5 figli: 2 ragazze e 3 ragazzi, Annita era la piu' grande delle due ragazze. Me la immagino come Gioia, la ragazza di Anacapri descritta dal Axel Munthe nella *Storia di San Michele* che saliva cantando sulle creste degli scogli della celebre isola...

Nel 1921 (a 7 anni) suo papà che era venuto qualche anno prima a Bucarest, dove aveva costruito una bella casa, spaziosa, circondata da un giardino con fiori, alberi da frutta, e tutto il necessario per la gestione di una famiglia ben assestata. Lui ebbe successo negli affari come imprenditore edile, cosicché poteva offrire alla sua famiglia una vita prospera, mandando tutti i suoi figli alle migliori scuole. In quei tempi le ragazze si limitavano a finire la scuola media, perché gli studi universitari erano «riservati» ai figli maschi! Prendevano quindi tutti con coraggio e ottimismo una via che prometteva di essere la migliore...

Pero' la vita reale ti offre a volte anche «sorprese» inaspettate, che ti cambiano in maniera brutale i piani: la madre viene colpita da una malattia incurabile e muore, e nel percorso verso il Cimitero Belu il corteo funebre s'incrocia con quello del maggiore dei figli maschi della famiglia, vittima di un tragico incidente, a soli 21 anni...

Annita Elda Battigelli, 1930

Jos: Ettore Battigelli, tatăl
Annitei, 1950

curaj și optimism pe un drum ce promitea a fi calea cea bună...

Dar... viața reală îți oferă uneori și „surprize” neașteptate, care-ți modifică brutal planurile: Mama este lovită de o boală ce nu iartă și moare, iar în drumul spre Cimitirul Bellu, cortegiul funerar se încrucișează cu cel al celui mai mare dintre băieții familiei, victimă a unui tragic accident, la doar 21 de ani...

Împuținată acum, familia numără doar doi băieți și două fete și rămâne în grija tatălui...

Băieții își termină studiile, se căsătoresc și se mută la casele lor, ducând o viață normală și îndestulată, unul dintre ei lucrând împreună cu tatăl. Annita se căsătorește cu românul Ilie Tarabega, militar de carieră și proprietar de ceva pământ, cu care are două fiice, pe Gabriela și pe Maria Luiza, întreaga familie având cetățenie română.

Apoi vremurile se schimbă (1948) și totul ia o altă turnură: din dispoziția autorităților comuniste antreprizele lui Ettore Battigelli și ale fiului său sunt desființate, casele lor naționalizate, iar în 1951 sunt expulzați, deoarece nu au vrut să renunțe la cetățenia lor italiană. Astfel, 15 membri ai familiei Battigelli fac cunoștință cu calvarul vieții din lagărul-carantină

Annita Elda, 2006
(foto Gianni Fachin)

Adesso rimpicciolita, la famiglia ha solo 2 figli e 2 figlie, e rimane sotto la cura del padre...

I figli maschi terminano gli studi, si sposano e si spostano a casa loro, conducono una vita normale e decorosa. Annita sposa il romeno Ilie Tarabega, militare di carriera e proprietario terriero, col quale ha due figlie, Gabriela e Maria Luisa, e tutta la famiglia ha cittadinanza romena.

Poi i tempi cambiano (1948) e tutto prende un'altro corso: su ordine delle autorità comuniste l'impresa di Ettore Battigelli e di suo figlio vengono chiusi, la loro casa nazionalizzata, e nel 1951 vengono espatriati visto che non hanno voluto rinunciare alla loro cittadinanza italiana e 15 membri della famiglia Battigelli conoscono il calvario della vita del lager-quarantena di Vienna, riusciti comunque a ritornare in Italia, dove, con l'aiuto dello Stato arrivano a rimettersi a posto sia dal punto di vista economico che dell'animo.

Annita con suo marito e le sue figlie rimangono in Romania, nel loro paese, vittime delle nuove autorità, che gli hanno confiscato gli averi, gli hanno nazionalizzato le case e hanno messo in prigione il capo della famiglia considerato «nemico di classe, sfruttatore, rappresentante della odiosa borghesia» e distruggendogli così la salute...

Così Annita, SIGNORA, ha dovuto affrontare tutte le difficoltà di una vita da cittadina senza diritti, perseguitata e sempre sospettata di poter fare «qualcosa di male»...

Pero Dio l'aveva dotata di una salute di ferro, non è mai stata malata, mai ricoverata in ospedale, non ha mai neppure preso medicine ed è riuscita a organizzarsi le possibilità di abitare con le sue figlie in modo da non dover usare il bagno e la cucina «in comune», da avere il suo nido dove far crescere le figlie con dignità, di mandarle a scuola e alla facoltà, di insegnarle a ritagliarsi una via indipendente e diritta nella vita.

Ha sempre amato gli animali, gli uccelli, i fiori, il bello. E' andata con regolarità nella Chiesa Italiana (fintantoche' questa ha funzionato e, poi, alla Cattedrale di San Giuseppe), ha rispettato le domeniche, i digiuni e le feste importanti. Ha coltivato amicizie costanti organizzando piccole riunioni a casa sua e non ha mai dimenticato i mazzi di fiori per i compleanni o gli onomastici.

E' riuscita a conoscere anche il suo amato nipote, Dan, ha seguito il suo sviluppo, ha partecipato alla sua educazione e alla sua crescita.

Tanti auguri SIGNORA e che viva tutti gli anni che il buon Dio le ha dato e guardi contenta sia indietro alla vita vissuta che a quella che segue: tutto quello che ha fatto l'ha fatto bene!

de la Viena, reușind însă, într-un târziu, să se întoarcă în Italia, unde, cu sprijinul statului, ajung să se refacă atât din punct de vedere economic, cât și sufletește.

Annita cu soțul ei și cele două fiice rămân în România, în țara lor, căzând victime noilor autorități, care le-au confiscat averile părintești, și l-au băgat la închisoare pe capul familiei considerat «dușman de clasă, exploatator, reprezentant al burgheziei odioase», distrugându-i și sănătatea...

Astfel Annita, la SIGNORA, e nevoită să înfrunte toate greutățile unei vieți de cetățean fără drepturi, prigonit și veșnic suspectat că ar putea face «ceva rău»...

Dar Dumnezeu o înzestrăse însă cu o sănătate de fier; n-a fost bolnavă niciodată, n-a fost nici internată în spital, nici medicamente n-a luat vreodată și a reușit să se organizeze în așa fel, încât să aibă posibilitatea de a locui cu fetele sale fără să fie nevoită să folosească baia sau bucătăria «în comun», să aibă cuibul ei unde să-și crească în demnitate fetele, să le dea la școală și la facultate, să le învețe și pe ele să-și croiască un drum independent și drept în viață.

A iubit întotdeauna animalele, păsările, florile, frumosul. A mers cu regularitate la Biserica Italiană (atâta timp cât aceasta a funcționat și, apoi, la Catedrala Sf. Iosif), respectând duminicile, posturile și sărbătorile importante. A cultivat prietenii constante, oferind pentru cei apropiați mici reuniuni acasă la ea și neuitând niciodată de buchetele de flori la aniversarea zilelor lor de naștere sau onomastice.

A reușit să-și cunoască și nepotul iubit, pe Dan, urmărindu-i evoluția, participând la educația și creșterea lui.

Să trăiți SIGNORA la atâția ani câți v-a dat Bunul Dumnezeu și să priviți cu mulțumire atât înapoi, la viața trăită, cât și la cea care mai urmează: ați făcut bine tot ce ați făcut!

Emma Maria Moiescu

Colindatul de Ceată bărbătească

Practicat pe întreg teritoriul României și al Republicii Moldova, ritualul **Colindatului** este asimilat cu un mesaj creștin, anunțând sărbătorile de iarnă. Obiceiul **Colindatului** nu este doar o performanță spectaculoasă, ci și un ritual de prestigiu. Mai presus de toate, însă, este o formă de păstrare a identității sociale, de coeziune, armonie, solidaritate între comunități, inclusiv între comunități multietnice.

Tim de secole, Colindatul de ceată bărbătească a însoțit poporul nostru, articulându-i viața după normele eticii și esteticii populare. El concentrează valori de primă importanță ale folclorului muzical, literar, coregrafic, perpetuate prin tradiția oralității. În timpul practicării colindatului sunt luați în considerare toți membrii societății (colindători și gazde colindate), fiecare având rolul său ca parte a întregii comunități.

Obiceiul colindatului și specia colindei de Crăciun constituie unul din elementele reprezentative și emblematice ale tezaurului spiritual al poporului Român, tezaur ce a contribuit în decursul zbuciumatei sale istorii la cultivarea sentimentului de unitate spirituală, de limbă și de neam.

Repertoriul național, legat de obiceiurile ciclului sărbătorilor de iarnă, îmbină creații artistice de origine diferită în timp, ce își au obârșia în vechea cultură geto-dacă, în credința idolatrică a popoarelor greco-romane sau orientale, dar și în practicile creștine. În structura sărbătorilor din perioada iernii fuzionează manifestările legate de sărbătorile Bisericii creștine, de Crăciun, An Nou și Bobotează, care au un bogat și variat repertoriu, incluzând colinde, cântece de stea, urarea plugușorului, urarea cu sorcova, teatrul popular, teatrul cu păpuși, dansuri cu măști. Colin-

datul începe în ajunul Crăciunului și durează până în ziua de Bobotează.

România a arătat că își prețuiește moștenirea sa culturală și a bătut cu colinda la porțile UNESCO pentru a susține înscrierea, pe Lista Reprezentativă, a unui nou bun imaterial de patrimoniu. În acest scop, Ministerul Culturii a organizat în cadrul Comitetului și un recital spectaculos de colinde susținut de un grup de 6 colindători selectați de Comisia Națională pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial, prin coordonatorul științific al dosarului, domnul dr. Marian Lupașcu, cercetător etnomuzicolog în cadrul Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”.

Comitetul Interguvernamental UNESCO pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial, a votat, în 2013, intrarea pe Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității a *Colindatului de Ceată Bărbătească*.

România mai are incluse pe Lista Reprezentativă UNESCO încă alte trei bunuri de patrimoniu aparținând culturii tradiționale: *Ritualul Călușului* (2008), *Doina* (2009) și *Tehnici de prelucrare a ceramicii de Horezu* (2012).

Gabriela Tarabega

Delegația României la cea de-a opta sesiune a Comitetului Interguvernamental pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial UNESCO, Baku, decembrie 2013

Con Antonio Rizzo a Cluj-Napoca
Cu Antonio Rizzo la Cluj-Napoca

Despre burguri italiene

Il Centro Culturale Italiano di Cluj-Napoca, ha organizzato, come ogni anno, nel quadro della Settimana della Lingua Italiana nel Mondo 2014, una serie di incontri e tra questi il 26 ottobre, nella cornice suggestiva del Casino, situato nel parco centrale di Cluj, il professore Antonio Rizzo, membro dell'Associazione degli Italiani in Romania – RO.AS.IT., ha illustrato i borghi italiani più rappresentativi.

L'incontro aveva lo scopo di sensibilizzare il pubblico per la salvaguardia e lo sviluppo del turismo dei piccoli borghi italiani. Infatti, eccezion fatta per le città, già mete turistiche, l'Italia è ricca di piccoli centri urbani dal valore inestimabile. Il lavoro del professor Rizzo, punta proprio a questo: mettere in luce il problema dell'abbandono di tali borghi e quindi del conseguente degrado di essi allo scopo di riattivare una consapevolezza collettiva del patrimonio italiano. La lettura dei borghi italiani non è solo in chiave di salvaguardia, ma anche di promozione degli stessi, infatti, grazie al meticoloso studio e alla raccolta di foto e materiale, il pubblico ha potuto gioire di un viaggio e del racconto della nascita di vari borghi italiani grazie al supporto di immagini proiettate e accuratamente descritte dal professor Rizzo.

All'evento hanno preso parte anche la dott.ssa Francesca Moschitta e la dott.ssa Paola Faraca, entrambe a Cluj-Napoca in veste di ambasciatrici culturali per Perugia e Assisi nell'ambito di un progetto legato alla candidatura a Città Capitale della Cultura Europea. Tale progetto, attraverso la presenza di due rappresentanze sul luogo, ha come scopo quello di promuovere l'Umbria e creare nuovi rapporti tra la Romania e l'Italia. Le due ambasciatrici culturali insieme a Gelu Pacurar, studente LMA, hanno interpretato delle poesie legate ad alcuni borghi italiani, conferendo alla presentazione una veste anche artistica.

A fine di serata è stato offerto a tutti gli ospiti presenti un buffet di specialità *made in Italy*.

Il Centro Culturale Italiano si vedrà impegnato nei prossimi mesi in una serie di eventi che racconteranno l'Italia attraverso la presentazione delle sue regioni e delle loro tipicità. Prossimo appuntamento una mostra fotografica su Venezia, che si terrà al Bastionul Croitorilor e sarà inaugurata alla presenza dell'ambasciatore italiano in Romania, Diego Brasioli, e dell'Addetto Culturale dell'Ambasciata Ezio Peraro.

Seguirà il 15 dicembre un evento sulla cultura e gastronomia umbra. Si auspica, anche in futuro, una collaborazione con La RO.AS.IT. perché anche quest'associazione

Ca in fiecare an, Centrul Cultural Italian din Cluj-Napoca a organizat, în cadrul Săptămânii Limbii Italiene în Lume, 2014, o serie de întâlniri, iar una dintre acestea a fost pe data de 26 octombrie, în ambianța sugestivă a Cazinoului, situat în parcul central din Cluj-Napoca, unde profesorul Antonio Rizzo, membru al Asociației Italianilor din România – RO.AS.IT., a făcut o prezentare deosebit de interesantă cu privire la burgurile (mici localități istorice) cele mai reprezentative din Italia.

Întâlnirea a avut ca scop sensibilizarea publicului în vederea conservării lor, dar și pentru dezvoltarea turismului în aceste mici așezări italienești. De fapt, în afară de orașele care sunt deja obiective turistice, Italia este bogată în mici centre urbane de o valoare inestimabilă. Lucrarea profesorului Rizzo, accentuează tocmai acest lucru: punerea în evidență a problemei abandonării acestor așezări și, în consecință, degradarea lor, precum și dorința de a aduce în conștiința colectivă ideea protejării inestimabilului patrimoniu al Italiei. Lectura *burgurilor* italiene nu trebuie să fie făcută numai din punct de vedere al păstrării acestora, ci și din punct de vedere al promovării lor; datorită studiului meticulos, precum și al numeroaselor materiale ilustrative și fotografii, publicul a putut să se bucure practic de o călătorie în timp prin aceste orașele, a putut afla cum s-au născut ele, având, de asemenea, posibilitatea să le viziteze virtual prin intermediul imaginilor proiectate și deosebit de interesant prezentate de către prof. Rizzo.

La eveniment au luat parte și profesorele Francesca Moschitta și Paola Faraca, amândouă prezente la Cluj-Napoca în calitate de ambasadoare culturale pentru orașele Perugia și Assisi, în cadrul unui demers legat de candidatura acestor două orașe la proiectul european „Oraș – Capitală Culturală Europeană”. Proiectul, prin prezența celor două reprezentante, are ca scop promovarea regiunii Umbria și crearea de noi legături între România și Italia. Cele două ambasadoare culturale, împreună cu Gelu Păcurar, student la Facultatea de Litere, secția de Limbi Moderne Aplicate (LMA), au recitat poeziile legate tematic de burgurile italiene, conferind astfel prezentării o formă de exprimare artistică.

Seara s-a încheiat cu un bufet cu specialități „made in Italy”, foarte apreciat de către toți cei invitați la eveniment.

Centrul Cultural Italian din Cluj-Napoca va crea, în lunile următoare, o serie de evenimente în care vor fi prezentate diferite regiuni ale Italiei, cu tot ceea ce le este caracteristic. Următorul eveniment va fi o expoziție de fotografii, având ca subiect Veneția, care se va organiza la Bastionul Croitorilor și va fi inaugurată în prezența Ambasadorului Italiei în România, E.S. Diego Brasioli, și a atașatului cultural de pe lângă ambasadă, dott. Ezio Peraro.

I borghi italiani

ha come principale obiectiv la promozione della lingua, della cultura, della storia e della civiltà italiana nel territorio romeno, promuovendo allo stesso tempo un dialogo costruttivo e permanente sia con la popolazione maggioritaria e le minoranze etnice, sia con il paese d'origine, l'Italia.

Professoressa Carmela Lista
Responsabile Centro Italiano di Cultura, Cluj-Napoca

Un alt eveniment va avea loc pe data de 15 decembrie și va avea ca temă cultura și gastronomia din regiunea Umbria. Sperăm, ca și în viitor, să colaborăm cu RO.AS.IT., deoarece și această asociație are ca obiectiv principal promovarea limbii, culturii, istoriei și civilizației italiene pe teritoriul României, promovând, în același timp, un dialog constructiv și permanent atât cu populația majoritară, cu minoritățile etnice, cât și cu țara de origine, Italia.

Traducere Mariana Voicu

Mama cu Pruncul în brațe

Una dintre cele mai răspândite reprezentări ale maternității Fecioarei Maria este tocmai aceasta: Mama cu Pruncul în brațe, reprezentare cu atât mai emoționantă dacă reflectăm puțin asupra cuvântului prunc. În limba latină, copil se spune *puer*, iar aplicându-i un diminutiv, *puerunculus* (copilaș).

În epoca procesului de romanizare a strămoșilor noștri, dacii cu blândețe și duioșie își numeau odraslele copilași, un exemplu al tonului folosit în familie.

Imaginea aceleiași Mame cu același Prunc în brațe ne-a trimis-o marele Michelangelo, cioplită în marmură – faimoasa Pietà. Domnul Iisus a luat trup de copil, a trăit procesul creșterii și al maturizării ca să poată fi răstignit pentru mântuirea noastră.

Imensă este iubirea Tatălui pentru noi, iubire care a permis Fiului să ia trup omenesc supus suferinței, și consimțământul Fecioarei Maria să-și asume maternitatea în aceste condiții.

Când vedem chipul Mamei cu Copilașul scos din iesle, ținut pe genunchii săi, peste această imagine ni se suprapune chipul Copilului crescut mare, devenit om, coborât de pe crucea pe care fusese răstignit pentru noi...

O marianistă veterană,
Viorica Lascu

Madonna col Bambino in trono, Giovanni Bellini, Venezia, Gallerie dell'Accademia

Ștefan cel Mare și Republica Venetiană

În anul 1457, pe tronul Moldovei, mitropolitul Teoctist I-a uns ca domn pe Ștefan cel Mare. Încă de la începutul domniei, acesta s-a dovedit un conducător de țară dornic să-și elibereze țara de suzeranitatea turcească și, de asemenea, să recucerească acele părți care fuseseră pierdute de către domnitorii anteriori, cu precădere, cetățile de graniță. Din păcate, Moldova se afla într-un lung conflict cu Transilvania condusă de Matei Corvin. Acesta, în anul 1467 a trecut prin pasul Oituz, a ajuns până la Târgu Neamț, dar a suferit o usturătoare înfrângere la Baia din partea unei armate de trei ori mai mici, conduse de Ștefan cel Mare. Pe de altă parte, Turcia, cu sprijinul Țării Românești, încerca să ocupe cetățile moldovenesti de graniță.

În prima parte a secolului XV venețienii dezvoltau un comerț înfloritor în întreg bazinul mediteraneean. La rândul lor, genovezii își construiseră cetăți în bazinul Mării Negre pentru apărarea intereselor lor comerciale. Cucerirea, în anul 1453, a Constantinopolului de către turcii conduși de sultanul Mahomed al II-lea, provoacă schimbări dramatice în actul comercial al Republicii Venețiene. Turcii au ocupat cetățile genoveze de la Marea Neagră, devenită astfel, un **lac turcesc**. În această situație, Veneția, care-și vedea amenințate interesele și-n Marea Mediterană, a început, în anul 1463, un război împotriva Turciei, care a durat 16 ani. Ca orice beligerant care dorea victoria, Veneția își căuta aliați.

Luptând pe atâtea fronturi, Ștefan cel Mare a fost nevoit, în 1475, să facă act de închinare către Matei Corvin, acesta dăruindu-i în schimb castelul Ciceu, ca loc de retragere.

După lupta de la Vaslui din ianuarie 1475, Ștefan cel Mare, învingător, știa că turcii nu vor lăsa nerăzbutată înfrângerea și, din această cauză, își căuta aliați. Avea deja sprijinul brașovenilor de la care cumpăraseră săbii și arme, și dorea sprijinul venețienilor. Pentru a-i câștiga ca aliați, Ștefan s-a gândit să trimită Papei o misiune formată din doi preoți catolici români, Petru și Cataneu, pentru ca, prin intermediul papalității, să-i determine pe venețieni să-l ajute în lupta împotriva turcilor, fie și numai prin contribuții materiale.

După chestiunile protocolare, trimișii lui Ștefan au pus Papei chestiunea banilor. Răspunsul a fost că se convenise ca puterile italiene să trimită ajutoare regelui Matei Corvin al Ungariei, dar Papa a făgăduit, totuși, că, în anii viitori, îi va acorda lui Ștefan un ajutor separat. Pentru această misiune, Ștefan cel Mare lucrase cu toată dibăcia. Trimisese doi preoți catolici pe care-i primise chiar în Sfatul țării și se arătase cu grijă ca scaunul episcopal catolic să nu rămână vacant. Cu toate acestea, a fost refuzat, spunându-i-se că banii au fost dați suzeranului său. Petru și Cataneu, conștienți de importanța misiunii lor, s-au oprit apoi la Veneția, unde au cerut Senatului un ajutor imediat. Senatul le-a răspuns că cei 100.000 de galbeni au fost destinați de către Sfântul Părinte regelui Ungariei, și că Veneția nu-i mai poate da bani și lui Ștefan. Așa că, acesta trebuie să-i ceară lui Matei Corvin.

Pentru a fi, însă, mai sigur că Ștefan cel Mare va continua lupta împotriva necredincioșilor, Senatul venețian l-a trimis ca ambasador în Moldova pe Emanoil Gerardo, cu însărcinarea specială de a se asigura că ceea ce spusese ambasadorii români în Senatul venețian nu va fi pus în practică. Aceștia declaraseră că dacă Ștefan va fi ajutat, se va împotrivi în continuare otomanilor, iar dacă nu, își va căuta în alt fel interesele.

Gerardo mai primise de la Senatul venețian și instrucțiuni scrise care cuprindeau opt puncte. Printre ele, niciuna care să-l ajute pe Ștefan cel Mare în lupta sa împotriva turcilor. După cum se vede, Republica Venețiană dorea să fie ajutată de toată lumea în lupta sa împotriva Turciei dar, la rândul ei, nu voia să ajute pe nimeni.

Când ambasadorul venețian, ajuns în Moldova după lupta de la Valea Albă, a comunicat Veneției rezultatul acesteia, cu armata moldoveană învinsă, dar cu pierderi însemnate și-n rândul oastei turcești, nevoite să se retragă, Senatul i-a transmis lui Ștefan că îl îndeamnă să pornească o nouă luptă împotriva turcilor și că a depus eforturi pe lângă Papă și Matei Corvin care au hotărât, în sfârșit, să-i trimită ajutoare în bani. Cu această ocazie, venețienii i-au ordonat ambasadorului Gerardo să stea cât mai mult în preajma lui Ștefan și să încerce să-l îndemne să lupte

în permanență pentru interesele Creștinătății. Experiența și scrisorile lui Gerardo i-au dat de înțeles Senatului venețian că Ștefan are unul din acele caractere care nu se frâng niciodată, fie că este ajutat sau nu, și că, întotdeauna, va lupta pentru a-și apăra țara. A se supune turcilor, era mai presus de puterile sale. Părăsit de toți, rămas singur, Ștefan nu a încetat niciun moment să lupte, făcându-și astfel datoria către țara lui și lumea creștină.

Când Senatul venețian a aflat de răpunerea lui Laiotă Basarab, domn al Valahiei, l-a felicitat din nou pe Ștefan, înștiințându-l că a reușit să-l convingă pe Papă să proclame o Cruciadă contra turcilor și a insistat pentru ajutorul bănesc promis.

Pentru a caracteriza politica Veneției față de Ștefan, trebuie cercetate instrucțiunile secrete trimise lui Iacob de Medio, ambasadorul Senatului pe lângă Papă, din care reiese că, din disperare, moldovenii ar putea să se împace cu păgânii și că trebuie să se insiste să i se trimită lui Ștefan cel puțin 10.000 de galbeni, ca parte dintr-o sumă mai mare ce va urma. Veneția cerea, de asemenea, ambasadorului său, să solicite Papei să emită o bulă din care să reiasă că hotărârea de acordare a banilor este de inspirație pontificală, nu venețiană. Vedem deci că Veneția, nu că nu putea, ci nu dorea să-i dea ajutor financiar lui Ștefan cel Mare pentru ca turcii, cu care era în război, să nu afle aceasta. Pe de altă parte, își dădea seama că o cădere a lui Ștefan ar periclita situația Greciei,

Albaniei, Dalmației, Istriei, deschizând Turciei calea spre Ungaria și Polonia.

Mahomed al II-lea aflase de Cruciada pe care Papa o dorea împotriva lui și se arăta dispus să încheie pace separată cu fiecare din posibilele țări alierte. Între timp, a hotărât să încerce să lichideze problema Ștefan cel Mare și a intrat cu o mare oaste în Moldova.

Înfrângerea turcilor de la Războieni i-a dat lui Ștefan un nou imbold de a trimite solie Veneției pentru obținerea ajutorului, arătând că turcii amenință să cucerească cetățile sudice ale Moldovei: Chilia și Cetatea Albă. Ca urmare a acestei noi tentative din 1477, Veneția a intervenit din nou pe lângă Papă și regele Ungariei, să nu-l părăsească pe domnitorul moldovean.

Matei Corvin, supărat de răvna depusă de venețieni, i-a muștrat pe aceștia cu asprime, spunându-le că lucrează în favoarea domnului moldovean și-n detrimentul Ungariei. Republica a răspuns că ea acționează doar în interesul Creștinătății și că ar merita laude, nu muștrări.

Interesul Veneției pentru cauza lui Ștefan cel Mare se încheie la începutul anului 1479, când aceasta semnează tratatul de pace cu Turcia. Prin tratat, Veneția ceda Eubee, Lemnos, câteva porturi din Moreea, plătea o contribuție de 100.000 de ducați și primea în schimb dreptul de a face comerț în Marea Neagră.

Biserica Războieni, construită în anul 1496, ctitorie a lui Ștefan cel Mare

Stefano il Grande e la Repubblica Veneziana

Nell'anno 1457, al trono moldavo, il metropolita Teoctist unse come domino Ștefan cel Mare. Fin dall'inizio del dominio, questo s'è rivelato un conduttore desideroso di liberare il paese dalla signoria turca e, allo stesso modo, di riconquistare quelle zone, che erano state perse dai dominatori precedenti, con la priorità per le città di confine.

Purtroppo, la Moldavia si trovava in un lungo conflitto con la Transilvania condotta da Matei Corvin. Costui, nell'anno 1467 varcò il passo Oituz, arrivò fino a Târgul Neamț, ma subì una bruciante sconfitta a Baia da parte di un'armata tre volte più piccola, condotta da Ștefan cel Mare. Dall'altra parte, la Turchia, con il supporto della Valacchia, cerca di occupare le fortificazioni moldave sul confine. Lottando su tanti fronti, Ștefan cel Mare dovette, nel 1475, inchinarsi a Matei Corvin, questo lasciandogli in cambio il castello Ciceu, come luogo di ritiro.

Nella prima parte del secolo XV, i veneziani stavano sviluppando un commercio fiorente in tutto il bacino mediterraneo. A loro volta, i genovesi si costruirono delle fortezze nel bacino del Mar Nero per difendere i loro interessi commerciali. La conquista, nell'anno 1453, di Costantinopoli da parte dei turchi condotti dal sultano Mohammed II, provoca dei cambiamenti drammatici nell'attività commerciale della Repubblica Veneziana. I turchi occuparono i forti genovesi del Mar Nero, facendolo diventare un **lago turco**. In questa situazione, Venezia, che si vedeva minacciati gli interessi anche nel Mar Mediterraneo, ha iniziato, nell'anno 1463, una guerra che è durata 16 anni, contro i turchi. Come ogni belligerante che voleva vincere, Venezia ha cercato alleati.

Dopo la battaglia di Vaslui nel gennaio 1475, Ștefan cel Mare, vincitore, sapeva che i turchi non avrebbero accettato la sconfitta senza vendicarsi e, per questo motivo, si cerca alleati. Aveva già il sostegno dei brasciovani da cui comprova spade e armi, ma desiderava anche il supporto dei veneziani. Per guadagnarsene l'alleanza, Ștefan pensò di mandare dal Papa una missione formata da due preti cattolici romeni, Petru e Cataneu, affinché, con l'intermediazione del papato, convincesse i veneziani ad

aiutarlo nella lotta contro i turchi, se pur solo con un contributo materiale.

Dopo i passi protocollari, i messi di Ștefan posero al Papa la questione dei soldi. La risposta fu che si conveniva che le forze italiane manderanno aiuti al re Matei Corvin d'Ungheria, e il Papa promette, comunque, per gli anni successivi, ad accordare a Ștefan un aiuto separato. Per questa missione, Ștefan cel Mare manovrò con molta accortezza. Mandò i due preti cattolici che aveva ricevuto proprio nel Consiglio del paese e si era particolarmente assicurato che la sedia episcopale cattolica non rimanesse vacante.

Con tutto ciò, fu rifiutato dicendo che i soldi erano stati dati al suo sovrano. Petru e Cataneu, coscienti dell'importanza della missione affidatagli, si fermarono poi a Venezia, dove chiesero al Senato un aiuto immediato. Il Senato rispose loro che quei 100.000 gialli (*monete d'oro - sghei n.d.t.*) erano destinati dal Santo Padre al re d'Ungheria, e che Venezia non può più dare altri soldi a Ștefan. Cosicché lui doveva chiederli a Matei Corvin.

Per essere comunque maggiormente sicuro che Ștefan cel Mare continuasse la sua guerra contro gli infedeli, il Senato veneziano gli mandò come ambasciatore in Moldavia Emanoil Gerardo, col compito specifico di assicurarsi che quello che avevano detto gli ambasciatori romeni nel Senato veneziano venisse messo in pratica. Questi avevano dichiarato che se Ștefan cel Mare fosse stato aiutato, avrebbe continuato a combattere gli ottomani, e se no, avrebbe cercato altre soluzioni per i suoi interessi.

Gerardo ricevette dal Senato veneziano anche istruzioni scritte che comprendevano otto punti. Tra le istruzioni non c'era nessuna sull'aiuto a Ștefan cel Mare nella sua lotta contro i turchi. Da quel che si vede, la Repubblica Veneziana voleva essere aiutata da tutti nella lotta contro la Turchia ma, a sua volta, non voleva aiutare nessuno.

Quando l'ambasciatore veneziano, giunto in Moldavia dopo la battaglia di Valea Albă, comunicò a Venezia il risultato di questa battaglia, con l'armata moldava vinta, ma con gravi perdite nelle fila dell'esercito turco, obbligato a ritirarsi, il Senato fece sapere a Ștefan che lo spingevano a iniziare una

nuova battaglia contro i turchi e gli comunico' che avevano fatto sforzi presso il Papa e Matei Corvin il quale ha deciso, alla fine, di mandare un aiuto in soldi. Con questa occasione, i veneziani ordinarono all'ambasciatore Gerado di stare il piu' possibile attorno a Ștefan e di cercare di convincerlo a lottare senza sosta per gli interessi della cristianita'.

L'esperienza e le lettere di Gerardo fecero capire al Senato veneziano che Ștefan era uno di quei caratteri che non si abbatte mai, sia che sia aiutato o no, e che, comunque, avrebbe lottato per la difesa della sua terra.

Sottoporsi ai turchi, era al di la' delle sue forze. Abbandonato da tutti, lasciato solo, Ștefan non smise un attimo di lottare, facendosi anche un dovere verso la sua terra e il mondo cristiano.

Quando il Senato veneziano seppe dell'uccisione di Laiotă Basarab, il signore dalla Valacchia, si felicito' di nuovo con Ștefan, e lo avvisarono che erano riusciti a convincere il Papa a proclamare una Crociata contro i turchi e avevano insistito per l'aiuto economico promesso.

Per chiarire la politica di Venezia verso Ștefan, bisogna esaminare le istruzioni segrete mandate a Iacob de Medio, ambasciatore del Senato presso il Papa, in cui risulta che, alla disperata, i moldavi avrebbero potuto far pace coi pagani e che e' necessario che si mandino a Ștefan almeno 10.000 gialli, come piccolo anticipo di una somma maggiore che seguira'. Venezia chiedeva, ugualmente, al suo ambasciatore, di sollecitare al Papa l'emissione di una bolla in cui risultasse che la decisione di assegnare i soldi e' d'ispirazione pontificia e non veneziana. Vediamo quindi che Venezia, non che non potesse, ma non voleva dare aiuto a Ștefan cel Mare perche' i turchi, coi quali era in guerra, non lo venissero a sapere. Ma d'altra parte, capiva che la caduta di Ștefan avrebbe messo in pericolo la Grecia, l'Albania, la Dalmazia, l'Istria, aprendo alla Turchia la strada verso l'Ungheria e la Polonia.

Mohammed II seppe della Crociata che il Papa voleva fare contro di lui e si mostro' disponibile a chiudere una pace separata con ognuna delle possibili nazioni alleate. Nel frattempo, ha deciso di provare a liquidare il problema di Ștefan cel Mare ed entro' con una grande armata in Moldavia. La sconfitta dei turchi a Războieni ha dato a Ștefan un nuovo impulso a mandare una missione a Venezia per ottenere aiuto, mostrando che i turchi minacciavano di conquistare le fortezze del sud della Moldavia: Chilia e Cetatea Albă. In seguito a questi nuovi tentativi del 1477, Venezia intervenne nuovamente presso il Papa e il re d'Ungheria, per non lasciare solo il conduttore moldavo.

Matei Corvin, arrabbiato di questa devozione offerta dai veneziani, gli fece un'aspra rimostranza, dicendo che agivano in favore del signore della Moldavia e a detrimento dell'Ungheria. La Repub-

blica rispose che loro agivano solo nell'interesse della cristianita' e che lui merita lodi e non rimbrotti.

L'interesse di Venezia verso Ștefan cel Mare termina all'inizio dell'anno 1479, quando questo firma il trattato di pace con la Turchia. Nel trattato, Venezia cedeva Euboea, Lemnos, qualche porto nella Morea e pagava un contributo di 100.000 ducati in cambio del diritto di far commercio nel Mar Nero.

Ritratto di Ștefan il Grande
nell'*Evangelario* di Humor,
1473

Suită de evenimente culturale italiene la Suceava

Seria evenimentelor a fost deschisă pe 15 octombrie, cu proiecția filmului „Brâncovencele” realizat de Anca Filoteanu, colaboratoare apropiată a RO.AS.IT. Manifestarea a fost găzduită de Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbiera”, iar în data de 21 octombrie, filmul care vorbește

a condus-o cu multă pricepere timp de 26 de ani, a fost doritor și iubitor de frumos, fiind influențat în mare măsură de cultura italiană. L-a avut ca secretar pe venețianul Anton Maria del Chiaro, cel care ne-a lăsat multe însemnări despre acele vremuri. Stilul arhitectonic care avea

A fost făcută o cuprinzătoare prezentare, cu relatări autentice și explicații detaliate, susținută de filme și documente inedite din arhiva familiei, aduse de Olimpia Coroamă, cea care, cu mare devotament, se îngrijește de ordonarea și păstrarea acestei importante moșteniri.

Salonul „Bucovina, izvor de inspirație în opera compozitoarei Mansi Barberis și a regizoarei Sorana Coroamă Stanca” a încheiat șirul evenimentelor de la Suceava. Cele două mari personalități au fost evocate în fața unui public numeros de Ioana Grosaru și Olimpia Coroamă, cu o scurtă intervenție a scriitorului bucovinean Constantin Severin.

Au fost proiectate filme despre activitatea RO.AS.IT. și secvențe din serialul de televiziune „Mușatinii” realizat de Sorana Coroamă.

Salonul a fost încheiat cu un moment artistic emoționant, pregătit de elevi și profesori ai Colegiului de artă „Ciprian Porumbescu”. Tinerii artiști: Eduard Hanuseac, Ioana Magazin și Anton Babiș au interpretat, cu sensibilitate și talent, lieduri din creația compozitoarei Mansi Barberis. Multe felicitări profesorilor Viorica Corjan și Ionuț Ciubotaru care i-au pregătit într-un timp foarte scurt, cu pasiune și deosebită măiestrie pedagogică, pe tinerii artiști. Fără îndoială, cele patru evenimente desfășurate în această săptămână la Suceava au subliniat din nou rolul important pe care RO.AS.IT. îl are în acțiunea sa de a face cât mai cunoscută prezența asociației în viața culturală nu numai a Capitalei, ci și a altor orașe ale țării. Impactul manifestărilor organizate la Suceava a fost puternic, a plăcut și interesat publicul spectator atât de mult, încât membrii asociației au fost invitați cu căldură să vină și cu alte prilejuri să organizeze asemenea evenimente.

Ioana Grosaru

În perioada 15-22 octombrie, Asociația Italienilor din România – RO.AS.IT. a fost prezentă la Suceava cu un șir de evenimente relevante pentru activitatea sa. Organizatorii au propus publicului teme diverse despre prezența italienilor pe teritoriul românesc, mai ales cu referire la partea de nord a țării, Bucovina. Încercând să traseze o punte de legătură peste veacuri, pornind de la epoca brâncovenească și până în prezent, au dorit să evidențieze contribuția în diferite domenii a italienilor, importanța marilor familii pe care etnia italiană le-a avut și legătura lor cu această frumoasă zonă.

să-i poarte numele, „stilul brâncovenească”, este influențat de cel florentin și cel venețian.

Pe 20 octombrie, semnătura acestor rânduri și Olimpia Coroamă au fost invitate la emisiunea moderată de Mihai Pănzaru-PIM și Bobby Stroe în studioul TV Intermedia Suceava, unde s-a discutat despre activitatea RO.AS.IT., despre prezențe italiene în Moldova și Bucovina. S-a vorbit, de asemenea, despre o mare familie, cu o contribuție considerabilă la viața culturală românească, cea a Cazanilor, stabilită la Fălticeni și Iași, familie din care au făcut parte istoricul Radu Coroamă, regizoarea Sorana Coroamă Stanca, compozitoarea Mansi Barberis, Margherita Cazaban. Aceasta din urmă, căsătorită cu ing. Giuseppe Barberis, a făcut ca cele două mari familii, Cazan și Barberis, să se unească și, în felul acesta, să se creeze una nouă cu reprezentanți în toate colțurile țării și lumii întregi. Aproape că nu există domeniu al artei, al culturii în general, în care să nu se regăsească mari personalități ale acestei familii: scriitori, actori, artiști plastici, muzicieni, arhitecți, istorici etc.

despre destinul tragic al domnitorului Constantin Brâncoveanu, al fiilor săi, dar mai ales al doamnei Marica și al fiicelor sale, a fost prezentat și elevilor de la Liceul „Ștefan cel Mare” din localitate. Preotul profesor Florin Hostiuc, cel care a făcut posibilă întâlnirea noastră cu elevii liceului, a organizat o inedită lecție de istorie, consemnând faptul că acest an 2014 este unul comemorativ, împlinindu-se 300 de ani de la martiriul voievodului muntean, Constantin Brâncoveanu și al fiilor lui, aceștia fiind decapitați la Istanbul pe data de 15 august 1714.

Domn luminat, cu aleasă educație, Constantin Brâncoveanu a contribuit la dezvoltarea țării pe care

Una profusione di eventi culturali italiani a Suceava

La serie di eventi s'è aperta il 15 ottobre, con la proiezione del film «Brâncovencele» realizzato da Anca Filoteanu, collaboratrice vicina alla RO.AS.IT. L'evento è stato ospitato nella Biblioteca della Bucovina «I.G. Sbiera», e in data 21 ottobre, il film, che parla del destino tragico del Principe Constantin Brancoveanu, dei suoi figli, ma più spesso della signora Marica e le sue figlie, è stato presentato anche agli allievi del Liceo «Ștefan cel Mare» del posto. Il Padre e professor Florin Hostiuc, che ha reso possibile l'incontro con gli allievi del liceo, ha organizzato un'inedita lezione di storia, registrando il fatto che quest'anno 2014 è un anno commemorativo, cadendo i 300 anni del martirio del Principe valacco, Constantin Brancoveanu e dei suoi figli, che furono decapitati a Istanbul il 15 agosto 1714.

Uomo illuminato, con un'educazione fuori del comune, Constantin Brancoveanu ha contribuito allo sviluppo del paese che ha guidato con molta saggezza per 26 anni, fu desideroso e amante del bello, influenzato in buona misura dalla cultura italiana. Ebbe come segretario il veneziano Anton Maria del Chiaro, che ci ha lasciato molti segni di quei tempi. Lo stile architettonico che doveva portare il nome di «stile brancovano», è influenzato da quello fiorentino e veneziano.

Il 20 ottobre, la sottoscritta e Olimpia Coroamă sono stati invitati alla trasmissione TV moderata da Mihai Pânzaru-PIM e Bobby Stroe nello studio Intermedia Suceava, dove si è parlato dell'attività della RO.AS.IT., delle presenze italiane in Moldova e in Bucovina; e, in specie, di una grande famiglia, con un considerevole contributo alla vita culturale romena, quella dei Cazaban, stabilitasi a Fălticeni e Iași, famiglia a cui per legami, hanno fatto parte lo storico Radu Coroamă, la regista

Sorana Coroamă, la compositrice Mansi Barberis e Marguerita Cazaban. Quest'ultima, sposata con l'ingegner Giuseppe Barberis, ha fatto sì che le due grandi famiglie Cazaban e Barberis si unissero e, in questo modo, se ne creasse una nuova con rappresentanti in ogni angolo del paese e del mondo intero.

I giovani artisti Eduard Hanuseac, Ioana Magazin e Anton Babiși hanno interpretato, con sensibilità e talento, «lied» dalle creazioni della compositrice Mansi Barberis.

Molti complimenti ai professori Viorica Corjan e Ionuț Ciubotaru che hanno preparato in pochissimo tempo, con passione e speciale

Nel periodo 15-22 ottobre, l'Associazione degli Italiani in Romania – RO.AS.IT. è stata presente a Suceava, con una serie di eventi rilevanti per la sua attività. Gli organizzatori hanno proposto temi diversi sulla presenza degli italiani sul territorio romeno, soprattutto con riferimento alla parte nord del paese, la Bucovina. Cercando di tracciare dei punti di continuità attraverso i secoli, a partire dall'epoca brancovana e fino ad oggi, hanno desiderato evidenziare il contributo degli italiani in diversi campi, l'importanza che l'etnia italiana ha avuto per le maggiori famiglie e il loro legame con questa bella zona.

E' stata fatta una presentazione esaustiva, con relazioni autentiche e spiegazioni dettagliate, supportate da filmati e documenti inediti dall'archivio della famiglia, portati da Olimpia Coroamă, colei che, con grande devozione, si preoccupa di ordinare e conservare queste importanti testimonianze.

Il salone «Bucovina, fonte d'ispirazione nell'opera della compositrice Mansi Barberis e della regista Sorana Coroamă» ha chiuso il giro di eventi della Suceava. Queste due grandi personalità sono state evocate, di fronte a un pubblico numeroso, da Ioana Grosaru e Olimpia Coroamă, con un breve intervento dello scrittore bucovino Constantin Severin.

Sono stati proiettati dei film sull'attività dell'Associazione degli Italiani in Romania – RO.AS.IT. e a seguito del film «Mușatinii», messo a disposizione, dall'archivio familiare.

Il Salone s'è chiuso con un momento artistico emozionante, preparato dagli allievi e dai professori del Collegio di arte «Ciprian Porumbescu».

maestria pedagogica, i giovani artisti. Senza dubbio, i quattro eventi che si sono svolti a Suceava hanno rimarcato ancora una volta il ruolo importante che la RO.AS.IT. ha avuto nell'attività di far maggiormente conoscere la presenza dell'associazione nella vita culturale non solo della Capitale, ma anche in altre città della nazione. L'impatto delle manifestazioni organizzate a Suceava è stato forte, sono piaciute e hanno interessato così tanto il pubblico, che i membri dell'associazione sono stati invitati con calore a venire anche in altre occasioni e a organizzare altri eventi.

Traduzione Gregorio Pulcher

OTTOBRE • DICEMBRE 2014

O strălucită muziciană, Mansi Bar

Mansi Barberis (Clemence-Fortunata Barberis) s-a născut la Iași în 12 martie 1899. Copilăria și-a petrecut-o în diferite orașe din România, pe unde îl purta serviciul de inginer la căile ferate pe Giuseppe: Iași, București, Botoșani, Galați sau Bacău. Școala a făcut-o la Iași și București, iar Conservatorul l-a absolvit la Iași. Încă de mici, cele două fete ale lui Giuseppe Barberis au primit educație muzicală. Profesor și mentor le-a fost, în principal, Eduard Caudella, sora cea mare, Marguerita, devenind pianistă, iar Clemence violonistă, violistă, cântăreață de muzică de operă și compozitoare. Diferența între surori era de un an și o lună dar, datorită faptului că în 1909 Marguerita s-a îmbolnăvit grav și i s-a interzis de către medici să mai meargă la școală, în anul următor au devenit colege de clasă, ceea ce a întărit, și mai mult, legătura dintre ele, rămânând până la sfârșitul vieții nu doar surori, ci și cele mai bune prietene. La primele lor apariții în public ca muziciene, desigur în fața unuia reprezentat de familie și apropiații acesteia, Mansi acompaniată la pian de sora ei, interpreta arii din opere, în special din cele compuse de Verdi.

Început să scrie primul ei jurnal. Revenită la Iași, se întâlnește din nou cu George Enescu la repetițiile unui festival ce se organiza în cinstea lui Caudella. Cu răbdare și interes, Maestrul studiază noile lucrări ale începătoare și îi spune din nou ce are de făcut pentru a deveni o bună compozitoare.

Compoziția nu era singura preocupare a tinerei Mansi Barberis. Împreună cu vărul său, violonistul și, mai târziu, marele dirijor Mircea Bârsan (ca și Mansi, Mircea Bârsan avea ureche absolută), au organizat un cvartet, în care Mansi cânta la violă, iar alteori la vioară.

Cum arta îi plăcea în general, s-a apucat și de desen și sculptură și a început studiile la Belle-arte. Războiul nu se încheiase încă, iar la Iași veneau fel de fel de misiuni franceze, într-una din ele era și Lavrillier, pictor și sculptor, laureat al Premiului Romei, care ținea cursuri la Belle-arte. Acesta a văzut unele lucrări ale lui Mansi și i-a spus că e talentată, dar să lase muzica, pentru că nu le poate face pe amândouă. Mansi i-a ascultat sfatul; și-a dat seama că nu putea să facă și muzică și pictură, însă a procedat invers,

Mansi Barberis era a doua fiică a Margueritei Barberis și a inginerului Giuseppe Barberis. Marguerita era fiica inginerului Jules Cazaban și a Idei Ademollo și se născuse în România. Tatăl lui Mansi, Giuseppe (devenit Iosif în România), se născuse la Torino și era fiul amiralului Pietro Barberis și al Luigiei, (născută Pansa). Marguerita Barberis avea cetățenie română, dar Giuseppe Barberis, deși parlamentul îi aprobase primirea cetățeniei încă de la căsătoria din 1897, nu a devenit cetățean român, decât în iulie 1899, când a primit actul semnat de către regele Carol I. Odată cu el, și Mansi, care se născuse drept cetățean italian, devine cetățean român, la vârsta de patru luni.

În 1912, pe când se afla în București, familia a fost vizitată de una dintre mătuși, sora mamei fetelor și profesoară de muzică; ea a îndemnat-o pe Mansi să încerce să compună. Acest impuls a făcut-o pe tânăra de 13 ani să se și apuce de lucru, iar mătușa Natalia a apreciat munca ei. Într-un consiliu de familie s-a stabilit ca Giuseppe să ia legătura cu George Enescu și să-i prezinte lucrările fiicei sale. Astfel, într-o dimineață, tatăl și fiica au mers la hotelul de lângă Gara de Nord unde locuia Enescu, iar acesta, cu o extraordinară răbdare, a descifrat la pian lucrările tinerei. La sfârșitul întrevederii, mulțumită răbdării, aprecierii și sfaturilor Maestrului, drumul profesional al lui Mansi fusese hotărât pentru totdeauna.

S-a apucat cu frenetism de studiu, în special de armonie, fără să întrerupă însă studiul viorii și violei. Primul Război Mondial face ca familia să plece din nou din București la Iași, dar nici aici nu rămâne mult, pentru că inginerul Barberis este trimis de urgență la Fălticeni. Aici Mansi a

lăsând studiile de arte plastice și rămânând să studieze muzica.

La sfârșitul războiului, în 1919, George Enescu a înființat la Iași Filarmonica Moldova, din care făcea parte și Mansi. La Muzeul Național „George Enescu”, există o fotografie a ansamblului filarmonic cu George Enescu în centru, iar în rândul al doilea, în spatele Maestrului, apare și Mansi.

În Iași se afla în refugiu și Octav Onicescu, care era căsătorit cu Luiza Zorio. Împreună cu sora ei Yolanda, viitoarea mare pianistă, cele două, italiene și ele, erau prietene cu fetele Barberis încă din copilărie. Octav Onicescu, cel care ulterior va deveni academician era, la rândul său, prieten cu o seamă de oameni de artă, printre care Alfonso Castaldi și Nicolae Tonitza. Castaldi, aflat și el în refugiu la Iași, a fost convins de către Onicescu să-i dea lui Mansi lecții de compoziție. După ce refuzase inițial, spunând că nu dă lecții unor domnișoare care se fandosesc

beris

prin saloane, Castaldi a fost din ce în ce mai impresionat de lucrările tinerei și a insistat ca ea să lucreze cât mai mult. A rămas profesorul ei și între cele două războaie mondiale. De câte ori Mansi și soțul ei mergeau la București, se vedeau și cu Castaldi, iar ea discuta cu maestrul, lucrările compuse la Iași.

Alte studii le-a făcut în străinătate unde, împreună cu soțul ei, mergeau la specializare. Mai întâi au fost pentru doi ani la Berlin, imediat ce fiica lor, Sorana împlinise un an; aici, Mansi a studiat armonia, contrapunctul și orchestrația cu profesorul Wilhelm Klatte. După Berlin, soții au mers la Paris, unde Mansi a studiat compoziția cu profesorul Vincent d'Indy la Schola Cantorum. În cele din urmă, s-au dus la Viena, pentru a studia dirijatul cu Oscar Kabasta.

Tot între cele două războaie, Mansi Barberis, împreună cu Lucia Burada, Jeana Botez și Mariana Iarosievici au alcătuit cvartetul *Femina*, ale cărui repetiții erau dirijate de către Antonin Ciolan. Acest cvartet a dat concerte în toată Moldova. Între timp, a început să profeseze și la Conservatorul din Iași, ajungând până la gradul de profesor universitar și având propria sa clasă de canto.

Până pe la 1930, Mansi Barberis era cunoscută în lumea muzicală românească mai ales ca violonistă și solistă vocală. În 1925, de exemplu, s-a numărat printre laureații concursului „George Enescu”, luând „mențiunea a II-a și încurajare în bani” pentru corul cu opt voci mixte *Kirie Eleison*. După aceasta, numele ei începe să apară tot mai des pe afișele concertelor, în calitate de compozitoare. Următoarele premii la concursul „George Enescu”, mențiune în 1934 și premiul al treilea în 1942, au fost tot pentru compoziție. În 1953, a primit Premiul de Compoziție al Uniunii Compozitorilor și, în 1969, după reabilitarea politică a familiei, a fost decorată cu Ordinul Meritul Cultural.

În mulți ani de carieră componistică, a scris muzică de operă, muzică de scenă, muzică vocal-simfonică, muzică simfonică, muzică de cameră, muzică de pian, muzică corală și muzică vocală (lieduri). A fost compozitoarea care, după Mihail Jora, a lăsat cele mai multe lieduri, 115 la număr, dar mai ales, a fost prima femeie din România compozitoare de muzică de operă. De altfel, este a opta femeie din lume care a compus acest gen muzical. Prima ei operă, „Apus de Soare” (numită inițial „Crepuscul”), pe un libret al lui George Teodorescu după piesa lui Barbu Ștefănescu Delavrancea, a fost terminată în 1958. La Ateneul Român a fost organizat un concert în care ariile din operă au fost interpretate de mari soliști ai scenei lirice românești.

În 1959, stagiunea Operei Române urma să fie deschisă cu premiera operei „Apus de Soare”. Dar eveni-

mentele din acel an au scos-o pe Mansi Barberis, la fel ca și pe fiica ei Sorana Coroamă, din viața artistică. Este vorba de decizia cenzurii, adică a Direcției Presei, nr. 113 din 21 noiembrie 1959, care începea cu „Să nu apară și să nu se difuzeze nicio referire la persoana sau la operele următorilor:” La compozitori, Mansi Barberis era a doua pe listă, iar la pictori și regizori, Sorana Coroamă era prima. Abia în 1969, opera „Apus de Soare” a fost interpretată la Opera Română.

Mansi Barberis a mai compus trei opere: „La Princesse lointaine”, după un libret de Edmond Rostand în 1948 și revizuită în 1971, „Kera Duduca”, libret de Anghel Ionescu-Arbore (spectacol în primă audiție la televiziunea română), după „Ciocoi vechi și noi” de Nicolae Filimon în 1963, revăzută în 1969 și „Căruța cu Paiate”, libret Anghel Ionescu-Arbore, după piesa lui Mircea Ștefănescu, în 1980. Toate aceste trei opere au fost puse în scenă la Opera din Iași.

Dintre compozițiile sale mai trebuie amintite: „Suita I pastorală pentru orchestră simfonică”, difuzată în premieră în 1937 la Radio Viena, sonatele pentru pian și vioară și liedurile pe versuri de Eminescu, Mariana Dumitrescu și Dominic Stanca. Lucrările ei au fost interpretate și în străinătate: în Italia, Olanda, Marea Britanie, Germania etc. Din 1935, a fost membră a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România.

Italiancă de origine, Mansi Barberis a iubit foarte mult țara în care s-a născut și în care a trăit. Din acest motiv, în

Mansi Barberis (12 martie
1899 – 11 octombrie 1986)

multe din sutele de lucrări muzicale, se simte influența muzicii populare românești, pentru care avea un adevărat cult. Compozițiile ei, extrem de melodioase, lirice, fără explozii auditive, aduc ascultătorului, când și când, teme din muzica populară.

În ceea ce privește viața de familie, soarta a făcut ca, în 1919, să își cunoască viitorul soț, vizitându-și o rudă care se îmbolnăvise grav și era internată într-un spital din Iași, sub supravegherea unui student în ultimul an la medicină, Gheorghe Plăcișteanu. Acesta făcuse frontul ca medic sublocotenent (deși era doar student la intrarea României în război) și, în 1919, mai era concentrat ca ofițer, făcând în același timp și ultimul an de facultate. Cei doi tineri s-au îndrăgostit, dar au avut o piedică, inginerul Barberis trebuind să plece la Chișinău pentru a mări tunelurile și ecartamentul căilor ferate din Basarabia. Cum familia sa l-a însoțit, Gheorghe Plăcișteanu a cerut să-și termine stagiul de sublocotenent la un spital de boli contagioase din Chișinău pentru a fi în același oraș cu Mansi. Tinerii care se vedeau aproape zilnic, s-au logodit, în 1920 s-au căsătorit și, tot la Chișinău, li s-a născut primul copil, Sorana, în 1921, la puțin timp după ce medicul Gheorghe Plăcișteanu obținuse și titlul de doctor în medicină, specialitatea obstetrică-chirurgie. Al doilea lor copil, Gheorghe (Ginel) Plăcișteanu, s-a născut la Iași, în 1924.

Viața de familie era armonioasă, numeroșii ei membri petrecând mult timp împreună. Marguerite Cazaban Barberis venea din marea familie a Cazabanilor, cu mulți copii, chiar ea având opt frați și surori. Cei din familia Barberis, chiar mai mulți, trăiau în Italia lor natală, dar păstrau legătura cu fratele din România. În familie se vorbeau în mod curent patru limbi, româna, italiana, franceza și germana. Cele două surori aveau numeroase rude care lucrau în diferite domenii ale artei: scriitorul Alexandru Cazaban le era unchi, Ion Irimescu, Rodica Suțu și Jules Cazaban le erau veri. Desigur că erau și alte profesii în familie: medici, ingineri, arhitecți, cercetători, etc. Și, evident, erau și momente grele, atunci când cineva din familie înceta din viață, dar cum erau uniți, reușeau să mai aline durerea.

Soțul lui Mansi a plecat pentru o vreme să conducă spitalul Beldiman din Bârlad și, desigur, și-a luat cu el și familia. Întors la Iași, a devenit profesor universitar și a condus ca episcop spitalul Sf. Spiridon. A construit Spitalul Asigurărilor Sociale nr. 2, inaugurat în 1942, așa cum este scris pe placa de marmură din holul de la intrarea în spital. În cinstea savantului român, spitalul a purtat, între 1942-1948, numele „Dr. Nicolae Paulescu”, apoi a fost rebotezat de către sistemul comunist în „C.I. Parhon”. Deși pentru scurt timp, în 1993-1994, a revenit la numele generic de „Spitalul Asigurărilor Sociale nr. 2”, astăzi se numește din nou, probabil din nostalgie comunistă, „C.I. Parhon”. Normal ar fi să se respecte dorința întemeietorului și să poarte numele savantului Paulescu. În total, dr. Gheorghe Plăcișteanu a pus în funcție șapte spitale în întreaga Românie.

Sovietizarea țării de după 1945 a adus mari prejudicii familiei. În 1949 s-a desființat Conservatorul din Iași, iar soții Plăcișteanu au fost nevoiți să se mute la București, unde Mansi a primit post universitar. Amândoi soții au fost nevoiți, deși nu aveau nevoie și nu le folosea la nimic, să învețe o a cincea limbă, limba rusă.

Dar nenorocirea cea mare a venit în 1959. Ginel, care era un anticomunist convins, s-a gândit că cea mai posibilă

variantă, măcar de restructurare a comunismului, ar fi din interior. Cum era un bărbat frumos, care atrăgea nenumărate femei (fusesse căsătorit de două ori și cunoscut o mulțime), a profitat de faptul că a cunoscut-o pe Lica Gheorghiu, și-a făcut-o amantă și a încercat să pătrundă în cercurile înalte ale P.M.R. Numai că planul său a fost ghicit de mai marii partidului, iar Ginel a fost arestat și pe lângă el și unchiul său, Ion Plăcișteanu. Amândoi au fost condamnați la închisoare politică (Ginel a fost mai întâi condamnat pentru o fraudă inexistentă și ridicolă, chipurile ar fi traficat 50 de perechi de ciorapi de damă; această primă sentință a fost clasată și, la al doilea proces, a fost condamnat politic). Ion Plăcișteanu a fost trimis la Gherla, iar Ginel Plăcișteanu la închisoarea de exterminare de la Râmnicu Sărat, condusă de teribilul tortionar Alexandru Vișinescu. Niciun membru al familiei nu a primit aprobare de a-i vizita, nici nu s-a putut afla unde erau închiși, iar întreaga familie a fost ostracizată. Părinții lui Ginel au fost dați afară din serviciu: tatăl a fost dat afară de la maternitatea Cantacuzino pe care o înființase și pe care o conducea, iar Mansi a fost dat afară de la Conservator și muzica ei interzisă; Sorana dată afară de la Teatrul Nottara și, deși avea și diploma de inginer chimist, a fost nevoită să lucreze ca muncitor necalificat la Cooperativa arta aplicată. Soția lui Ion Plăcișteanu a rămas fără nici un venit, adică fără pensia la care avea dreptul. În ajunul Crăciunului anului 1960, familia a fost anunțată că acesta a murit la Gherla. De la el, în urma perchezițiilor și confiscărilor nu au rămas decât câteva fotografii și un dosar cu scrisori de la marii atomiști pe care îi cunoscutese la Göttingen pe când își făcea doctoratul: Albert Einstein, Levi Civita și alții. În 1 mai 1961, familia a primit înștiințarea că, la Râmnicu Sărat, a murit și Ginel; cauza era, se spunea în adresă, ulcerul. Greu de crezut pentru un sportiv, fost campion de natație și de hochei, care avea 36 de ani și cinci luni. De la Ginel au rămas de asemenea foarte puține lucruri, pentru că, în august 1959 când a fost arestat, i-a fost confiscat totul din casă: haine, mobilă, cărți, acte, tot, chiar tot, securitatea a golit casa.

În 1965, la două săptămâni după moartea lui Dej, familia a fost reabilitată, muzica lui Mansi era din nou interpretată, Sorana a primit post de regizor și profesorul Gheorghe Plăcișteanu a putut să meargă iar la o policlinică (nu la spital).

Soții Plăcișteanu au avut 62 de ani de căsătorie. Bibia a încetat din viață în 1982 (era născut în 1894), iar Mansi în 1986. După moartea soțului (ca și după moartea lui Ginel), aceasta a făcut o pauză în compoziție, dar mai apoi a continuat să compună, în special lieduri, și a învățat și o a șasea limbă, engleza.

Legătura lui Mansi Barberis cu Italia a fost în special una de suflet. Nu a uitat niciodată că are sânge italian, iar Giuseppe Barberis le vorbea în permanență fetelor lui de țara sa natală. În 1906, a considerat că sunt destul de mari și le-a dus într-o lungă călătorie în Italia. Au urmat alte și alte drumuri, stopate în mod brutal de război și de sovietizarea țării în spatele Cortinei de Fier. Moartea lui Giuseppe, în 1929, și mai apoi a Margheritei Barberis, nu a rupt legăturile sufletești cu Italia și cu spiritul italian. Mai erau în viață surori ale Margheritei, verișoare și veri cu care Mansi vorbea despre Italia. În 1968, odată cu falsa destindere din România, două verișoare italiene și-au făcut curaj, s-au urcat în mașină și au venit să viziteze neamurile

stabilite în România. Mansi, la rândul ei, a primit aprobarea de la Securitate să meargă în Italia și, în 1970, la 71 de ani, a făcut o vizită de două luni rudelor din țara natală a tatălui ei. A fost ultima ei vizită acolo, dar legătura nu s-a întrerupt, pentru că una din verișoarele ei a continuat să vină periodic în România și să îi aducă ultimele vești despre familia din Peninsula și despre țara pe care, fără să fi trăit vreodată acolo, o iubea așa de mult; la fel de mult ca și pe cea în care a trăit, în care a avut mari bucurii, mari succese, dar și mari suferințe.

Mansi Barberis cu întreaga ei familie simbolizează atât de mult, ceea ce îi conferea României sfârșitului de secol XIX și începutului de secol XX, acel farmec deosebit; fără să fi fost de origine nobilă, făceau parte dintr-o burghezie de origine diversă și foarte cosmopolită. Acea burghezie care își făcea munca cu dăruire și care în doar 90 de ani (1848-1938) nu numai că a adus România din Evul Mediu în modernitate și a construit statul național, dar a și construit la propriu infrastructura unei țări moderne. Jules Cazaban, bunicul matern al lui Mansi, a construit drumuri și poduri în tot vechiul regat, iar Giuseppe Barberis a contribuit esențial la modernizarea structurii căilor ferate în întreaga Românie Mare. Amândoi mergeau unde era nevoie de ei, mutându-se de nenumărate ori de-a lungul și de-a latul României – la fel ca și Gheorghe Plăcișteanu mai târziu, care a deschis spitale sau clinici în șapte orașe din țară. Și totuși, în ciuda acestei vieți neliniștite și a unei profunde modestii în a o accepta ca atare, toți acești reprezentanți ai burgheziei din acea perioadă aveau și preocupări profund intelectuale și au reușit în plus, să-și întemeieze familii numeroase. Iar generația copiilor lor a

dat României o seamă de artiști și intelectuali. Numai în familia lui Mansi au fost, printre alții, Jules Cazaban, Ion Irimescu, Rodica Suțu, Sorana Coroamă-Stanca și, evident, Mansi însăși.

Mi-e dor de acea lume, pe care am apucat să o cunosc când fusese deja violent destrămată, dar care mai trăia încă în cei care o reprezentaseră cândva. Când prof. Plăcișteanu ieșea la plimbare la vârsta de 80 de ani, mersul lui conținea toată demnitatea acelei lumi, iar privirea lui blândă toată tandrețea ei. Iar când Mansi își puneă pălăria pentru a merge la Ateneu sau la Operă, eleganța acelei lumi radia irezistibil din ea și, brusc, în jurul ei nu mai era un oraș gri cu lume morocănoasă înghesuindu-se pe scările autobuzelor și un Ateneu înghețat în care spectatorii stăteau cu palton. Nu, pe o rază de câțiva metri în jurul ei, era din nou anul 1925.

Mi-e dor de acea burghezie cu noblețe sufletească. Mi-e dor de buncii mei.

Radu Coroamă

Filarmonica Moldova,
Iași, 1919. George Enescu
(primul rând, la mijloc) și
Mansi Barberis (al doilea
rând, în dreapta lui Enescu)

Dante in Romania

Considerando i percorsi di approfondimento della conoscenza e dell'influenza dell'opera di Dante da noi, non sorprende che vediamo infiltrarsi diversi filoni, determinati dalle condizioni culturali di ogni singola regione. Col progredire l'osmosi culturale, queste hanno finito col fondersi.

A differenza della Muntenia e della Moldavia, dove i contatti col mondo occidentale furono sporadici, in Transilvania, con l'Unità religiosa del 1700, s'è dischiusa una larga porta verso la cultura europea.

Blaj, che diviene il centro culturale romeno in Transilvania, è la sede di molti letterati formati a Roma. Giovani chierici, mandati nella Città Eterna per gli studi teologici e filosofici di lunga durata, hanno conosciuto come un coronamento di questi, la Divina Commedia. Non ho trovato testimonianze esplicite in questo senso; solo qualche caso sporadico sugli ambienti culturali che hanno frequentato.

Il vescovo Petru Pavel Aron era conosciuto come un uomo di grande erudizione, dice Samuil Micu; dopo la sua ordinazione nel 1743, stette alcuni anni a Roma. Innocenzo Micu Klein, un vescovo che ha avuto la stessa sorte di Dante, e con tratti comportamentali comuni, durante il suo esilio a Roma, negli anni 1744-1768, si sa che ha fatto delle attività letterarie.

Quando i romeni hanno conosciuto Dante per la prima volta? Dove e in quali occasioni? Ci sono solo supposizioni più o meno fondate – che devono essere confermate con dati concreti. Certo è che hanno scoperto il **Divin Poeta** più tardi di altri popoli che hanno beneficiato di una posizione spirituale-geografica e di un orizzonte culturale più felici dei nostri.

Sono notevoli quelle di filologia classica, ma è incontestabile che abbia conosciuto, come P.P. Aron, la Divina Commedia.

Gheorghe Șincai e Petru Maior avevano frequentato l'Istituto *De Propaganda Fide* tra il 1774 e il 1779; Șincai, custode dell'Istituto, aveva il diritto di ricercare in qualunque biblioteca di Roma. Senz'altro conobbe la Divina Commedia, che ha non solo implicazioni teologiche e filosofiche, ma anche agganci storici, che attiravano il cuore di Șincai. Inoltre, ricordo che costui frequentava in casa del segretario della Congregazione, Stefano Borgia, «italiani o anche eruditi stranieri, e delle quali così tanto istruite discussioni e dispute ho approfittato molto in storia e in altre scienze».

Attorno agli anni 1800, i chierici romeni erano ricercati all'Istituto del cardinale linguista e poliglotta Giuseppe Mezzofanti, che aveva un interesse speciale per la lingua romena.

Più tardi, Augustin Bunea, futuro professore e canonico di Blaj, amico di Nicolae Iorga e membro dell'Accademia Romena, come studente a Roma, negli anni 1877-1882, ha

frequentato anche circoli letterari, come membro della Accademia Arcadia.

Fino all'anno 1805, tra i professori di Blaj, 14 studiarono a Roma. Il futuro vescovo Grigore Maior, dopo uno stage di 7 anni nella Città Eterna, all'apertura della scuole di Blaj, l'11 ottobre 1754, era «insegnante di lingue e, secondo capacità», anche di scienza con Samuel Vulcan» ed era anche custode della biblioteca del Monastero della Santa Trinità, costituito da più di 300 volumi, riferisce Cipariu. Era molto probabile che possedesse anche la *Divina Commedia*. D'altronde, l'interesse per i libri, come componente dell'attività dei professori di Blaj, è confermato anche dall'esistenza di una biblioteca o collezioni di loro libri. Di ciò che è rimasto della biblioteca di Blaj, dopo le due grandi intemperie del 1848 e 1948, rimangono solo alcuni testi danteschi.

Del secolo XVIII, esiste una traduzione in tedesco di una parte dell'*Inferno* (1767) e il testo originale integrale (1788).

Del secolo XIX, ci sono 7 titoli: lirica (1828), *Divina Commedia* (1826, 1846 – e una traduzione dal francese, 1879 e 1882), il *Paradiso* (1887). Del secolo XX: *Divina Commedia* e la traduzione integrale di Coșbuc (1932), come pure tre studi pubblicati in occasione del settimo centenario della nascita del Poeta: Dante è nostro (1921), B. Magni, La dottrina insegnata da Dante nella *Divina Commedia* (1922) e Ramiro Ortiz, Studi sul Canzoniere di Dante (Bucarest, 1923).

Un'altra via di penetrazione di Dante verso Blaj fu il *Seminario di Santa Barbara* di Vienna, dove, allo stesso modo, si mandavano i giovani per gli studi teologici e dove si coltivava anche lo studio delle lingue, tra cui lo spagnolo, il francese e l'italiano. Fino al 1819, 13 professori di Blaj studiarono a Vienna: tra loro Samuil Micu, che fu anche prefetto degli studi al Santa Barbara. Riguardo Ion Budai-Deleanu, s'è detto che già dagli anni in cui fu allievo a Blaj (1770-1777) – collega con Samuel Vulcan, che avrà da rincontrare a Vienna – in contatto con professori formati all'estero, gli s'è aperto l'orizzonte umanistico. Il fatto è che *Țiganiada* risente dell'influenza della *Divina Commedia*, cosa da molto tempo segnalata.

La prima volta fu citato il nome di Dante, da Petru Maior. Per lui la filologia era «*l'ancella della storia*» e, durante il suo periodo romano (1774-1779), fu interessato nel conoscere le vecchie forme della lingua. Nel «*Dialogo tra nipote e zio*», sottolinea spesso le somiglianze tra l'italiano e il romeno e cita lo stesso passaggio del Toppeltin che ha riprodotto, un anno più tardi, anche Ion Alexi, futuro vescovo di Gherla, nella «*Grammatica Daco-Romana sive Valachica*» (1826); passaggi in cui sono ricordati i tre grandi Trecentisti (Dante, Boccaccio, Petrarca) e il loro contributo alla formazione della lingua letteraria italiana.

Non dubitiamo che questi grandi letterati abbiano conosciuto anche direttamente il testo della *Divina Commedia*, soprattutto Petru Maior, che non solo fa il «giocoliere» con citazioni in italiano, ma cita pure Petrarca.

ia, via Blaj

Timotei Cipariu apre un ampio capitolo nella storia della diffusione delle opere di Dante da noi. Ordinato canonico era poliglotta, letterato, filologo, professore, bibliofilo. In tutte queste direzioni ritroviamo la sua attenzione per Dante. Ioan Micu Moldovan dice che il suo professore «parallelamente al greco e al latino (dall'età di 15-16 anni, verso il 1820), studiava anche l'italiano, tanto che conosceva Dante come conosceva Omero e Orazio».

In ogni caso, alla data della composizione della Bucolica in esaltazione di Sua Maestà illuminato e santo signor D. Joaniu Lemenyi (1823), che avrà da diventare *Drama Pastorală – Drama pastorale* – (nel suo manuale «Elementi di poetica, metrica e versificazione», 1860), egli assimila la grande lezione letteraria ricevuta da Dante. Maneggia con sicurezza ed eleganza gli endecasillabi, e per le strofe, la terzina. Nel manuale ricorda diverse volte Dante e il suo Poema (p. 15, 175, 189, 198). Trattando dei sonetti (p. 198), esemplifica dal Sonetto I di Petrarca, e poi alla pagina successiva, da uno proprio: «Viața-mi astăzi, iată-mi jumătate / din cât trăise dulcele-mi părinte...» (*La mia vita oggi, eccomi alla metà di quanto aveva vissuto il mio dolce padre n.d.t.*), che rimanda direttamente all'esordio dell'*Inferno* dantesco: *Nel mezzo del cammin di nostra vita...*; «dulcele-mi părinte» ricorda il *dolce Padre*, Virgilio.

E così, nella seconda parte del sonetto, un'abile manipolazione della parola «pace», rimanda a un identico gioco erudito nell'*Inferno*, V, 92 e soprattutto V, 99: *per aver pace co' seguaci sui*. Il manoscritto cipriano 2495, conservato alla Biblioteca dell'Accademia, filiale di Cluj, contiene un commentario di Cipariu ai primi 20 canti dell'*Inferno*. Con la sua scrittura da filigrana, Cipariu nota ciò che l'ha fatto pensare e gli ha suggerito una lettura attenta: spiegazioni sulla forma della lingua, la sostituzione di un termine vecchio con uno moderno, aggiungere l'etimologia latina, il corrispondente romeno o in altre lingue, e pure rimandi al Decamerone, discussioni più ampie sul parallelismo romeno - italiano. L'interesse di Timotei Cipariu è perfettamente spiegabile nel contesto della ricerca di forme di lingua vecchia e dialettale, con lo scopo di consolidare la lingua letteraria la quale si stava sforzando d'imporre procedendo sul piano inclinato dell'etimologismo e, poi, dell'italianismo. Quindi, *il padre della filologia romena* chiama *il padre della lingua italiana*! Il materiale raccolto per questo commentario, come per un altro analogo riferito all'Ariosto, gli è servito come materiale illustrativo negli «Elemente de limba română după dialecte și monumente vechi» (*Elementi di lingua romena dai dialetti e monumenti vecchi – n.d.t.*) (1854), così come in «Principii de limbă și de scriptură» (*Principi di lingua e di scrittura – n.d.t.*) (1866, ed. II).

Il filologo Cipariu ritorna spesso su Dante nella sua corrispondenza con Simion Bărnuțiu, negli anni trascorsi da lui a Pavia (1852-1854), come nella corrispondenza con Ion Maiorescu.

Bărnuțiu stesso era un buon conoscitore di Dante, del quale parafrasa un frammento nella lettera del 24.11.1853; e in un'altra ricorda che anche Dante «si pialla in un posto, che si perdono parole giorno per giorno...»

Alcune delle lettere di Bărnuțiu sono riprodotte da Cipariu nel «Arhivă pentru filologie și istorie» (*Archivio per la filologia e la storia – n.d.t.*), come in passaggi nel «Discursu despre istoria literaturii italiene» (*Discorso sulla storia della letteratura italiana – n.d.t.*) di un altro studente a Padova, Iosif Hodoș.

Questo è stato, tra gli abitanti di Ardeal, il primo importante conoscitore della letteratura italiana, nella sua completezza, che ha presentato anche a Bucarest come membro della Società Accademica Romena, evocando «Danta il divino, portatore dello stendardo».

Ciapriu – bibliofilo – ha comprato per la sua collezione un codice dantesco del secolo XVI, che contiene le poesie di Dante da *Rime*, *Vita Nova*, *Convivio* e *De vulgari eloquentia*, con alcune mancanze.

Non meno importante è il contributo di Cipariu sull'orientamento che ha dato ai suoi allievi. Non è una semplice coincidenza il fatto che tanti dei suoi discepoli includono nei loro interessi gli studi danteschi. Tra questi si contano Aron Denșianu, Mihail Strajan, Ioachim Străjescu, Alexandru Grama.

L'erudito prete professor Gregoriu Silași, membro onorario dell'Accademia Romena scrive nell'articolo «Rinascimento della lingua romena parlata e scritta», che nel «De vulgari eloquentia», Dante «si occupa prima di tutto e con tutta l'attenzione degli arcaismi, provincialismi e dialetti italiani, raccogliendo da questi tutto quello che gli sembra migliore per abbellire, dopo, tramite il materiale raccolto e scelto, la sua eterna *Divina Commedia*».

Silași è quello che ha trasmesso al suo allievo George Coșbuc la conoscenza e l'ammirazione per la *Divina Commedia*. Però, l'impulso concreto per iniziare la traduzione viene dato da suo padre, il prete greco - cattolico di Hordou, che disse un giorno a suo figlio: «George, tu hai imparato e sai tante cose, perché non mi cerchi qualcosa su questo Dante?... Il vecchio insiste' e io finii per comprare una traduzione tedesca e con la sua traduzione in romeno (solo per accontentarlo), dei primi canti dell'*Inferno*. Da quel momento in poi Dante mi ha conquistato». Dopo essersi allenato nella traduzione, Coșbuc si rese conto che doveva conoscere anche l'originale; dopodiché imparò l'italiano e andò a Firenze per imparare meglio la lingua e per fare ricerca nelle biblioteche di lì. Così nacque la traduzione di George Coșbuc, che sarebbe diventata una tra le migliori traduzioni del mondo del Poema Divino.

Nella larga apertura della Transilvania, tramite Blaj, verso il Dante Divino, sono penetrate man mano l'eco delle voci oltre i Carpazi, per comporre, in questo campo, un coro polifonico romeno di prostrazione al più grande poeta del mondo.

Viorica Lascu

Traduzione Gregorio Pulcher

Versiunea în limba română
a apărut în numărul anterior
al revistei.

Antonio Rizzo:

«Senza cultura, i popoli diventano barbari»

L'aula della Biblioteca Centrale Universitaria di Bucarest, ha ospitato il lancio del libro «Mi ricordo di un giorno di scuola. Viaggio nella memoria, attraverso ricordi le poesie imparate a scuola», di Antonio Rizzo. L'evento è stato organizzato dall'Associazione degli Italiani di Romania RO.AS.IT. sotto l'alto patronato dell'Ambasciata Italiana a Bucarest. Tra gli invitati: il dott. Ezio Peraro, direttore dell'Istituto Italiano di Cultura a Bucarest; la dottoressa Paola Faraca, in rappresentanza dell'Istituto italiano di cultura di Cluj, oltre che ambasciatrice culturale per la Regione Umbria e per le città di Perugia e Assisi; i deputati Dragos Zisopol e Amet Aledin e la signora sottosegretario di stato Christiane Gertrud Cosmatu, da parte del Dipartimento per Relazioni Interetniche.

«Voglio ringraziare alla Biblioteca Centrale Universitaria che ci ospita, e voi tutti presenti» – ha esordito la signora Ioana Grosaru, presidentessa di RO.AS.IT – «L'Associazione degli Italiani di Romania ha assunto un ruolo importante nell'ambito dell'editoria: incluso il libro che presentiamo oggi. Il nostro obiettivo, come minoranza, è quello di recuperare la lingua madre. Proprio per questo il volume è bilingue».

A sua volta, il dott. Ezio Peraro ha confessato che egli fa di tutto per non mancare a nessuna occasione in cui sia presentata l'italianità: «E' molto piacevole per me presentare e rappresentare la cultura italiana. E' un onore per me essere presente qui. E' nostro dovere quello di costruire ponti tra le due culture – italiana e romena – e questo è possibile soltanto proponendo la nostra cultura anche agli altri, in modo di capire a nostra volta l'altrui cultura. I riferimenti che vi sono in questo libro aiutano i lettori a conoscere cosa studiamo noi a scuola» – ha concluso il dott. Peraro.

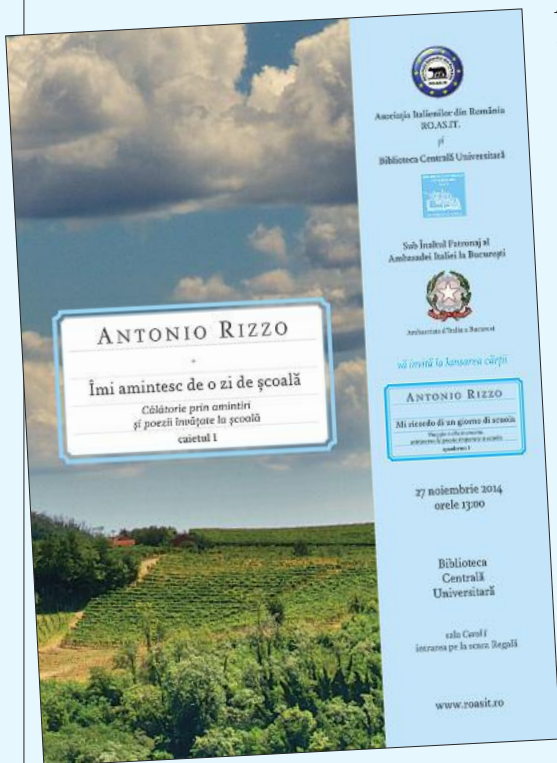
Un momento emozionante è stato il discorso del deputato Dragos Zisopol, il quale ha voluto ricordare chi sia stato il deputato Mircea Grosaru (scomparso a febbraio del 2014 – ndr), proponendo qualche istante di raccoglimento in sua memoria. «Qual è il ruolo dei poeti e delle poesie nei nostri giorni? – ha continuato l'oratore –. Esse sono manifestazione di credenza. E' importante che siate presenti così numerosi oggi, per questo lancio del libro, e faccio gli auguri alla presidentessa Ioana Grosaru. Questo è un libro molto interessante».

«E' difficile per me raccogliere i miei pensieri... sono così contenta che di essere presente qui oggi, con così tanta gente per il lancio di un libro. Noi (il Dipartimento per Relazioni Interetniche – ndr) sosteniamo tutti coloro che rappresentano le minoranze nazionali. Vi trasmetto il plauso della signora Lackziko, che al momento non si trova nel Paese» – ha detto la signora Cosmatu, a cui il signor Aledin ha aggiunto: – «Noi, i rappresentanti delle comunità etniche, sappiamo apprezzare i nostri valori e portare avanti quello che abbiamo costruito. L'uomo è davvero libero quando propone a se stesso di realizzare qualcosa non soltanto sul piano personale, ma anche per la comunità alla quale appartiene».

L'autore, Antonio Rizzo, ha cominciato il suo discorso ringraziando l'Associazione degli Italiani di Romania che ha reso possibile la pubblicazione del libro. «La vostra presenza qui dà valore al mio lavoro. In questo libro provo a ricordare il ragazzino che ero. Abbiamo la tendenza a dimenticare quello che ci è piaciuto nel passato e ci emozioniamo superficialmente di quello che viviamo nel presente... Per me, la poesia è una forma di preghiera. La cultura è un modo di avvicinarci a Dio. E' un bene che dobbiamo preservare con tanta cura, perché, una volta perso, i popoli diventano barbari. Avanzando nell'età, percepiamo e vediamo con altri occhi gli eventi del passato. Rileggendo quello che leggevo da bambino e da giovanissimo studente, capisco quello che non capivo allora, ma che si andava depositando nella mia anima, e mi trasformava in quello che sono oggi».

Paola Faraca ha recitato la poesia «il gelsomino notturno» di Giovanni Pascoli. L'evento si è concluso con numerose richieste di autografo rivolte all'autore.

(Red.)

O nouă colaborare universitară între Italia și România

Una nuova collaborazione universitaria tra Italia e Romania

De vorbă cu profesorii / Parliamo con i professori:

Lorenzo Frediani, Ovidiu Folcuț

Întâmplarea a făcut ca în toamna acestui an să-l întâlnesc pe prof. univ. dr. Constantin Floricel de la Facultatea de Relații Comerciale și Financiar-bancare Interne și Internaționale a Universității Româno-Americane din București. Ne cunoșteam bine de multă vreme, de pe când eram amândoi inspecitori în Ministerul Învățământului. Și vorbind noi despre una, și alta, îmi spune, la un moment dat, că a aflat de la Institutul Italian de Cultură că lucrez la revista *Siamo di Nuovo Insieme* a Asociației Italienilor din România și crede că n-ar fi lipsit de interes să scriem și despre universitatea lor, care are o strânsă și fructuoasă colaborare cu renumita Universitate de Studii din Siena, ce funcționează în Toscana din anul 1240.

Il caso ha voluto che questo autunno m'incontrassi col prof. dr. Constantin Floricel dalla Facoltà di Relazioni commerciali e finanziario-bancarie nazionali e internazionali dell'Università Romeno-americana di Bucarest. Ci conoscevamo bene da molto tempo, da quando eravamo entrambi ispettori al Ministero della Pubblica Istruzione. E parlando del più e del meno, mi dice, a un certo punto, di come ha appreso dall'Istituto Italiano di Cultura che lavoro alla rivista *Siamo di Nuovo Insieme* dell'Associazione degli Italiani in Romania e crede che non sarebbe privo d'interesse scrivere anche della loro università, che ha una stretta e proficua collaborazione con la rinomata Università degli Studi di Siena, attiva in Toscana dal 1240.

Cu ani în urmă, când era încă un tânăr cadru didactic, prof. Floricel a câștigat, prin concurs, o bursă acordată de Guvernul italian în cadrul Programului de schimburi în domeniile învățământului și culturii, în vederea pregătirii tezei sale de doctorat. După terminarea stagiului, a păstrat legătura cu profesorii italieni, fiind invitat, ulterior, să țină un ciclu de conferințe la Siena.

În perioada stagiului său, funcționa la Siena Fabrica de dulciuri „Sapori” (*Arome*), și ea celebră, al cărei slogan era: „Cine zice Siena, zice Sapori”. Marcat de stagiul la Siena, la întoarcere, prof. Floricel publică în presa vremii un articol intitulat „Cine zice Sapori, zice Siena, dar spune mai întâi, Università degli studi di Siena”.

Printre mulți alți mari profesori pe care i-a cunoscut la Siena, se numără și prof. univ. docent Lorenzo Frediani, reputat specialist în domeniul finanțelor internaționale, care a rămas legat de România după ce a vizitat-o și deși, extrem de ocupat, n-a ezitat să vină și anul acesta la București, pentru a participa și cuvânta la deschiderea anului universitar 2014–2015 la Universitatea Româno-Americană. În aceste circumstanțe, nici eu nu am ezitat să-l întâlnesc pe prof. Lorenzo Frediani pentru a-i asculta opiniile.

Gabriela Tarabega: Când și cum a apărut această idee a colaborării dintre cele două universități – italiană și română?

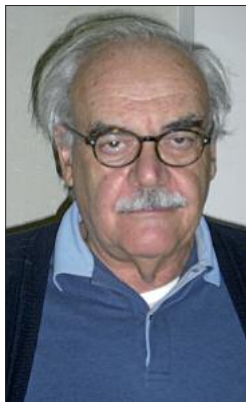
Lorenzo Frediani: Demersul s-a bazat la început pe relații personale, dar au existat, evident, și elemente obiective care ne-au determinat să ne gândim că o asemenea

Anni fa, quando era ancora un giovane insegnante, il prof. Floricel ha vinto, tramite concorso, una borsa di studio concessa dal Governo italiano nel quadro del Programma di scambio nel campo dell'istruzione e della cultura, in vista della preparazione della sua tesi di dottorato. Dopo aver completato il tirocinio, ha mantenuto il contatto coi docenti italiani, ed è stato invitato, inoltre, a tenere un ciclo di conferenze a Siena.

Durante il periodo del suo stage, operava la fabbrica di dolci di Siena «Sapori», pur'essa famosa, il cui slogan era: «Chi dice Siena, dice Sapori». Segnato dal tirocinio a Siena, al ritorno, il prof. Floricel pubblica sulla stampa dell'epoca, un articolo intitolato «Chi dice Sapori, dice Siena, ma dice, innanzitutto Università degli Studi di Siena». Tra i molti altri grandi professori che ha conosciuto a Siena c'è il prof. dr. Lorenzo Frediani, specialista noto nel campo della finanza internazionale, che è rimasto legato alla Romania e, anche se molto occupato, non ha esitato a venire anche quest'anno a Bucarest per partecipare e parlare in occasione dell'apertura dell'anno accademico 2014–2015 all'Università Romeno-Americana. In queste circostanze, non ho esitato a incontrare il prof. docente Lorenzo Frediani per ascoltare le sue opinioni.

Gabriela Tarabega: Quando e come e' nata questa idea di collaborazione tra le due università – italiana e romena?

Lorenzo Frediani: L'approccio si è basato inizialmente sulle relazioni personali, ma ci sono stati, evidentemente, anche fattori oggettivi che ci hanno portato a pensare che

Angelo Riccaboni și prof. univ. dr. Ovidiu Folcuț, rectorul Universității din București. Rezultatele acestui început de succes ne-au făcut să reluăm discuțiile în vederea extinderii colaborării noastre.

De ce s-a optat pentru limba engleză?

În urma unui schimb reciproc de vizite, s-a constatat că în universitățile noastre exista dorința de a deschide module în limba engleză sau de a le extinde pe cele deja existente, dar a contat și faptul că era mult mai simplu să utilizăm o limbă pe care majoritatea studenților o cunoșteau, decât să le cerem, din start, să învețe italiană, respectiv română (pe care oricum le-au învățat, locuind câte un an în fiecare dintre cele două țări).

Este posibil ca la sfârșitul studiilor absolvenții celor două universități să obțină dublă diplomă?

Desigur, întrucât un an de studii se desfășoară pentru studenții români la București, iar al doilea la Siena, și invers pentru studenții italieni. Aria curriculară este similară în proporție de 80/90%. Numai disciplinele opționale fac diferența. În general, țările occidentale sunt reticente când este vorba despre diplome, dar când ai un proiect comun, recunoașterea lor nu mai este atât de dificilă.

Credeți că această colaborare va avea un viitor?

Mai mult decât sigur. Se poartă deja discuții pentru extinderea colaborării și în alte zone de studiu.

După discuția cu profesorul sienez, desigur că am dorit să aflăm și opiniile celeilalte Părți, și am avut deosebita onoare de a discuta cu rectorul Universității Româno-Americane, prof. univ. dr. Ovidiu Folcuț.

Gabriela Tarabega: De ce este universitatea dvs. Româno-Americană?

Ovidiu Folcuț: Pentru că noi considerăm școala americană sau anglo-saxonă cea mai performantă din lume la modulul business și domeniile asociate acestuia, am dorit să o avem drept model. În realizarea acestui deziderat, s-a pornit de la faptul că în Statele Unite ale Americii învățământul superior are ca suport modelul general de comportament al societății americane, bazat pe organizarea eficientă a activității, simțul perseverent al datoriei, cultivarea sentimentului muncii, respectul de sine și față de ceilalți, spiritul onest al competiției, întreținut de-a lungul întregii vieți, întrecerea cu toți ceilalți și, în primul rând, cu sine însuși.

Regretatul prof. Ion Smedescu, rector fondator al Universității Româno-Americane și echipa sa aveau mulți

una tale colaborare s-ar putea să fie utilă pentru ambele părți. Inițiativa a pornit de la noi, de la mine și de la prof. Floricel. Fiecare am discutat cu conducerea universităților noastre, iar bazele colaborării, un masterat de finanțe internaționale în limba engleză, cu dublă diplomă, au fost puse în operă de rectorul Universității de Studii din Siena, prof. univ. docent

Perche' le due universita' hanno optato per la lingua inglese?

A seguito di un reciproco scambio di visite, si è constatato che nelle nostre università esisteva il desiderio di aprire moduli in inglese o di ampliare quelli esistenti, ma ha contato anche il fatto che era molto più facile usare una lingua che la maggior parte degli studenti sapevano, piuttosto che non chiedere, fin dall'inizio, d'imparare l'italiano o, viceversa il romeno (che comunque hanno imparato vivendo un anno in ciascuno dei due paesi).

E' possibile che alla fine degli studi chi termina le due universita' ottenga un doppio diploma?

Naturalmente, per il fatto che un anno di studio si svolge a Bucarest, e il secondo a Siena per gli studenti romeni e viceversa per gli studenti italiani. Il percorso curricolare è simile all'80/90%. Solo le materie facoltative fanno la differenza. In generale, i paesi occidentali sono riluttanti quando si tratta del riconoscimento dei diplomi, ma quando hai un progetto comune non è più difficile. Infatti, i nostri studenti ricevono due diplomi ugualmente validi: uno presso l'Università di Siena e uno dall'Università Romeno-Americana. Questo è un grande vantaggio; su questa base, i nostri laureati possono lavorare in qualsiasi dei due paesi, senza la necessità di alcuna equivalenza.

Crede che questa collaborazione avrà un futuro?

Più che sicuro. Si conducono già discussioni per estendere la collaborazione anche in altre aree d'insegnamento / apprendimento.

Dopo la discussione con il professore senese, ovviamente volevo trovare pareri dell'altra parte, e ho avuto l'onore speciale di parlare col rector dell'Università Romeno-Americana, il prof. dr. Ovidiu Folcuț.

Perche' la sua e' un' Universita' romeno-americana?

Perche' crediamo che la scuola americana o anglosassone sia la più efficiente del mondo per il modulo business e suoi campi associati, e volevo averlo come modello. Nel raggiungimento di questo obiettivo, si è partiti dal fatto che negli Stati Uniti l'istruzione superiore è di supporto al modello generale di comportamento della società americana, sulla base di un'inefficiente organizzazione delle attività, tenace senso del dovere, coltivare il senso del lavoro, il rispetto di sé di fronte agli altri, lo spirito onesto della concorrenza mantenuto per tutta la vita, in competizione con tutti gli altri e, in primo luogo, con se stessi.

Il rimpianto prof. Ion Smedescu, rector fondatore dell'Università Romeno-Americana e la sua squadra ave-

prieteni în State, americani și români, profesori sau chiar președinți de universități. Aceștia l-au ajutat să pună bazele universității pe principii americane, i-au vorbit despre modelul american de urmat, sprijinindu-l în întocmirea curriculumului, dar și cu trimiterea de profesori și cărți. Modelul american s-a dovedit de succes, mulți dintre studenții pregătiți de noi, cu care ținem legătura, fac managementul unor mari companii: au depășit mentalitatea românească de a crede în lideri, în oameni care fac totul de unul singur; ei cred acum în lucrul în echipă.

Ce se poate construi împreună dincolo de modelul american?

Modelul de tradiție pe care îl reprezintă Universitatea de Studii din Siena. În această direcție am făcut primii pași importanți, cu o deschidere simplă: am făcut schimb de profesori și studenți. 40/50% din finanțările pentru mobilități le-am obținut în România, în cadrul Programului Erasmus. Pașii următori i-am făcut pentru a cunoaște mai bine ce se întâmplă în cealaltă universitate, să creăm împreună o bază de studii comună. Demersul s-a bazat și pe faptul că Italia este una din țările în care românii au emigrat masiv și am considerat că este o oportunitate ca legăturile să se facă și la nivel academic, iar ecourile să nu fie numai acelea de la nivelul străzii. Românii și italienii pot construi și altceva, este și o problemă de imagine.

Ce alte puncte de interes comun au mai apărut în cadrul discuțiilor mai recente cu partenerul italian?

Deschiderea unei linii de masterat în zona finanțelor ar fi o opțiune, dar și în alte domenii, ca cel al managementului. Ar fi posibilă chiar înființarea unei școli de management. Nu ar fi imposibil să obținem și sprijinul unor angajatori precum UniCredit, Intesa, ENI ș.a., pentru aceasta.

Suntem în discuții avansate privind deschiderea unei linii doctorale în cotutelă cu Universitatea din Siena pentru care se caută acum domeniul cel mai potrivit.

Schimburile de studenți vor continua. Studenții de ambele părți se integrează foarte bine în programa de studiu. Fiecare obține 60 de puncte de credit în cealaltă țară. Posibilitatea de a trimite studenți este un câștig imens. Ei vin cu o altă instruire și o altă viziune asupra realității, de asemenea, un mare câștig pentru societatea românească. Faptul că stau departe de părinți o perioadă atât de lungă îi maturizează brusc, devin alte persoane. Au trăit într-un alt model de funcționare și un alt sistem de educație. Șansa de a trăi în străinătate este o experiență utilă pentru dezvoltarea lor ulterioară ca persoane, ca specialiști. În opinia mea, translatarea vremelnică într-o altă țară este o experiență excepțională.

În numele meu și al cititorilor noștri vă mulțumesc din inimă și vă doresc multe reușite viitoare!

Prof. Lorenzo Frediani
(dreapta) & Prof. Ovidiu
Folcut

vano molti amici negli Stati Uniti, americani e romeni, professori o anche presidenti di università. Costoro hanno aiutato a porre le basi per un'università coi principi americani, hanno parlato del modello americano a seguire, aiutandoli a redigere i curriculum, ma anche con insegnanti e libri. Il modello americano s'è dimostrato vincente, molti degli studenti

formati da noi, con cui manteniamo il contatto, sono manager in grandi aziende. Hanno superato la mentalità romena di credere nei leader, in persone che fanno tutto da soli e ora credono nel lavoro di squadra.

Cosa si può costruire insieme al di là del modello americano?

La tradizione che rappresenta l'Università di Siena. In questa direzione abbiamo fatto i primi passi importanti con una semplice apertura: ci siamo scambiati i professori e gli studenti. Il 40/50% dei finanziamenti per la mobilità l'abbiamo ottenuto in Romania dal programma Erasmus. I passi successivi li ho fatti per saperne di più su quello che si fa nelle altre università, insieme per creare una base di studi comune. L'approccio si è basato anche sul fatto che l'Italia è uno dei paesi in cui i romeni sono emigrati in massa e ho considerato che fosse un'opportunità fare connessioni anche a livello accademico, e che gli echi non fossero solo quelli della strada. Romeni e italiani possono costruire qualcosa di diverso, e' anche un problema d'immagine.

Quali altri punti di comune interesse sono apparsi negli ultimi colloqui con il partner italiano?

L'apertura di una linea di master nell'area della finanza sarebbe un'opzione, ma anche in altre aree come il management. Sarebbe anche possibile l'istituzione di una scuola di management. Non sarebbe impossibile ottenere il sostegno di alcuni datori di lavoro come UniCredit, Intesa, ENI, ecc. per questo.

Siamo in trattative avanzate per aprire una linea di dottorato con la co-tutela dell'Università di Siena per la quale stiamo cercando adesso quello più adatto.

Lo scambio di studenti continuerà. Gli studenti di entrambe le parti sono molto ben integrati nel programma di studi. Ognuno ottiene 60 punti di credito nell'altro paese. La possibilità di mandare gli studenti è un enorme vantaggio. Vengono con un'altra istruzione e una diversa visione della realtà, ed è inoltre una grande risorsa per la società romena. Il fatto che sono via dai genitori per così tanto tempo li matura rapidamente, diventano altre persone. Hanno vissuto in un modello operativo diverso e in un sistema di formazione diverso. La possibilità di vivere all'estero è un'esperienza utile per il loro ulteriore sviluppo come persone, come specialisti. A mio parere, la traslazione temporanea in un altro paese è un'esperienza eccezionale.

A nome mio e dei nostri lettori vi ringrazio di cuore e vi auguriamo tanti successi futuri!

Gabriela Tarabega

Un semn de grațitudine și dragoste de Dumnezeu, în mijlocul Munteniei

Mănăstirea Carmelitană

Nu-i de mirare că de multe ori, catolicii italieni au fost alături de noi, ajutându-ne atât în timpul celor două războaie mondiale, sau Revoluției din 1989, cât și atunci când aveam greu-

Există, în Italia, o afinitate specială față de romano-catolicii din România. Se știe, de zeci de ani, că această religie este foarte răspândită și apreciată la noi. Se cunosc bisericile pe care le avem, activitatea preoților și credincioșilor români, astfel că relațiile cu Biserica Ortodoxă Română sunt excelente. Dovadă, între altele, vizita istorică din 7-9 mai 1999 a Papei Ioan Paul al II-lea, care a numit cu dragoste România „Grădina Maicii Domnului” – piatră la temelia ecumenismului mondial.

Ho capito che in Italia esiste un'affinità coi credenti romano-cattolici romeni. Si sa, da decine di anni questa religione e' molto diffusa e apprezzata in questo paese. Sono conosciute le nostre chiese, le attività dei preti e i credenti romeni. E lo si può capire. Nel contesto attuale le relazioni con la Chiesa Ortodossa Romana sono ottime. Un esempio e' la visita storica – il 7-9 maggio 1999 – di Papa Giovanni Paolo II in Romania. Fu quando, con amore, Lui chiamò il nostro paese il „Giardino di Maria, madre di Dio”.

tăți de pe urma comunismului (ei ne-au cunoscut bine preoții martiri Monseniorul Vladimir Ghica, Cardinalul Alexandru Todea, preotul paroh Antonio Mantica – cel care a păstorit credincioșii săi 35 de ani – Clemente Gatti ș.a.)

Cu gândul la aceste realități triste, dar și ca urmare a participării Papei Ioan Paul al II-lea la un eveniment de mare importanță al „Ordinului Carmelitanilor Desculți din Provincia Religioasă Veneția”, în cadrul căruia, Sanctitatea Sa a decis construirea unei

mănăstiri în România – undeva în apropierea Capitalei. O mănăstire modernă pentru experiența monahală marianistă. Era prin anul 2000.

Semne bune

În România – dar mai ales în București – a început să se simtă, în timp, un „vânt favorabil” pentru lăcașurile catolice. Cu sprijinul Arhiepiscopiei de București (pastor Arhiepiscopul Mitropolit Ioan Robu) am aflat, pe rând, de: renovarea și restaurarea Bisericii Italiene „Preasfântul Mântuitor”, de construirea Bisericii „Sfânta Cruce” (și cu ajutorul unei parohii din Pesara – Italia), de sosirea reprezentanților cunoscutei Congregații italiene „Don Orione” care a construit la marginea Bucureștiului o biserică, un lăcaș pentru preoți, dar și un modern cămin pentru bătrâni.

Remarcabil. Între veștile bune se afla și aceea că la București apăruseră și doi preoți (Antonio Prestipino și Tarcisio Favaro) din partea Carmelitanilor, care au început să caute terenuri, să viziteze primăriile, să se intereseze de materiale și constructori pricepuți. În 2003 au reînceput lucrările la o mănăstire, undeva în comuna Snagov. Și, în 2006, Mănăstirea Carmelitană a început să funcționeze...

„Minunea” de la... Cioflăceni

În această toamnă, a anului 2014, am decis să facem o vizită acestei mănăstiri și am avut o plăcută surpriză. Aproape de necrezut. Se află la circa 30 km de București, în satul Cioflăceni, din comuna Snagov, unde pe ușa de intrare stă scris: „Mănăstirea Carmelitană. Sanctuarul Sfânta Fecioară Maria de pe muntele Carmel”.

Ne-au întâmpinat și condus prin frumosul edificiu, mai vechile noastre cunoștințe – încă din anul 2000 – preoții Antonio Prestipino și Tarcisio Favaro.

Mănăstirea Carmelitană ne-a impresionat în mod deosebit. Nu este

deloc o „oarecare sau modestă”, ci o construcție modernă, cu totul remarcabilă, demnă de Provincia Religioasă Veneția care i-a făcut posibilă nașterea. Un edificiu de laudă, așa cum a mai ridicat Ordinul Carmelitan în Asia, Africa, Americile de Nord și Sud, Oceania. Pare un avion la sol, cu aripi laterale lungi și un corp central înalt, impunător. Suprafața pe care este construită mănăstirea are 10 hectare, fiind înnoibilă cu o vegetație bogată, diversă, cu grădini de flori și legume, pomi înalți. Un spațiu splendid.

Interiorul? O biserică, săli de cursuri, de conferințe, de studii, de reculegere, săli de mese, dormitoare și bucătării moderne, spațioase.

Mănăstirea? Este creată pentru exerciții spirituale monahale marianiste, activând cu experiență pe trei fronturi: a) centru de întâlniri, casă de reculegere; b) plan editorial pentru popularizarea produselor literare carmelitane; c) lucrări pastorale în cadrul Bisericii Catolice (cu familii, tineri, copii). Remarcabil, biserica mănăstirii va deveni sanctuar marianist al Arhiepiscopiei București.

Bineînțeles, la Mănăstirea Carmelitană, în ultimele două luni ale anului, se fac pregătiri pentru apropiata mare sărbătoare a Crăciunului 2014.

Putem aminti, din ceea ce ne-au spus gospodarii mănăstirii despre împodobirea sărbătorească a Bisericii, menită să amintească de momentul nașterii Domnului Iisus. În biserică se va instala un brad înalt, cunoscutul nostru brad de Crăciun, împodobit, între altele, cu lumini multicolore.

La slujbele ce se vor organiza în această perioadă, în care includem și sfârșitul de An, dar și venirea celui Nou, 2015, vor participa – evident – personalul mănăstirii și prieteni din București sau din alte orașe ale țării, precum și locuitori din zona Snagov.

Un segno di amicizia e d'amore di Dio, in mezzo alla Muntenia Monastero Carmelitano

Percio', non c'è da meravigliarsi se tante volte i romano-cattolici italiani ci sono stati molto vicini dando il loro aiuto. Nei tempi delle due Guerre Mondiali; dopo la nostra Rivoluzione del 1989; e, specialmente, nei brutti anni del comunismo (i credenti italiani hanno conosciuto bene i preti martiri romeni come Vladimir Ghica, Alexandru Todea, Antonio Mantica – 35 anni nella sua chiesa – Clemente Gatti etc.). Preti che hanno fatto anni duri di prigionia.

Pensando a questa triste realtà, ma anche dopo la visita di Papa Giovanni Paolo II, si è presa una grande decisione: «L'Ordine dei Carmelitani Scalzi della provincia religiosa di Venezia» ha deciso di costruire un monastero in Romania, molto vicino alla capitale Bucarest. Si parlava di un monastero moderno per esperienze monacali mariane. Era l'anno 2000.

Buon segno... Incantevole

In Romania – specialmente a Bucarest – ha cominciato a sentirsi, già da un certo tempo, un «vento favorevole» per quanto riguarda le chiese romano-cattoliche. Con l'aiuto dell'Arcidiocesi di Bucarest (pastore l'Arcivescovo Metropolita Ioan Robu) abbiamo cominciato a sentire di «momenti» molto attesi: il rinnovo e la restaurazione dell'importante Chiesa italiana (un notevole monumento turistico di Bucarest); la costruzione della Chiesa «Santa Croce» (parroco padre Cornel Damian) anche con l'aiuto di una parrocchia di Pesaro, Italia; l'arrivo dei rappresentanti della ben conosciuta Congregazione «Don Orione», che hanno costruito, vicino a Bucarest, una grande chiesa, un piacevole albergo per i preti, e anche una casa per anziani.

Tutto ciò è notevole. Tra le buone notizie c'è anche quella dell'apparizione, a Bucarest, di due preti italiani (Antonio Prestipino e Tarcisio Favaro) da parte dei Carmelitani.

Erano in cerca di terreni per costruire, parlavano con le autorità, cercavano materiali e lavoratori edili specializzati. Nel 2003: grande sorpresa. È iniziata la costruzione di un monastero, vicino a Bucarest, nel comune di Snagov. Non poteva essere altrimenti. Nel 2006 il monastero Carmelitano ha cominciato a funzionare!

La «meraviglia» di... Ciofliceni

Quest'autunno, nell'anno 2014, abbiamo deciso di fare una visita a questo monastero e... una bella sorpresa. Non ci si poteva credere. A circa 30 km di Bucarest, nel paese di Ciofliceni – comune Snagov, un grande edificio: «Mănăstirea Carmelitană, Santuario Santa Maria sul Monte Carmel».

Siamo stati ricevuti, e accompagnati, nella visita in questo monastero da due preti conosciuti (nell'anno 2000) al loro arrivo in Romania: Antonio Prestipino e Tarcisio Favaro.

Il monastero Carmelitano è molto impressionante. Non è affatto una costruzione modesta. È bella, grande, degna della Provincia Religiosa di Venezia che gli ha dato vita. Un edificio notevole come altri costruiti dall'Ordine Carmelitano in Asia, Africa, America (Nord e Sud), Oceania. Sembra un aeroplano in terra, con due grandi ali, e un corpo centrale alto, imponente. La superficie sulla quale poggia il monastero è di... nobilitata da una vegetazione ricca, varia, con giardini di fiori e ortaggi, con alberi diversi, molto alti. Un quadro splendido...

E l'interno? Una chiesa grande; sale di studi, di conferenze e anche di meditazione; stanze da letto; cucine moderne. Il monastero? Creato per esercizi spirituali monacali mariani, con esperienza su tre fronti: a) centri d'incontro, casa di meditazione, b) piano editoriale di divulgazione delle opere carmelitane, c) lavori pastorali nella Chiesa Cattolica, con famiglie,

giovani, bambini. Molto interessante, il monastero Carmelitano diventerà Santuario Mariano dell'Arcidiocesi di Bucarest.

Beninteso, nel Monastero Carmelitano, a cominciare da novembre, ci si prepara a festeggiare il Natale. Secondo quello che mi hanno raccontato, si parla di un bel pavimento della chiesa con un interessante «Presepio» in miniatura che ricorda il momento della nascita di Gesù Cristo. Ma anche un grande e bell'Albero di Natale.

Alle messe che si svolgeranno in questo periodo, compreso anche per l'ingresso nel nuovo anno 2015 – parteciperà il personale che lavora in questo monastero; ma anche credenti che vivono a Bucarest e in altre città. Non mancheranno, sicuramente, gli abitanti della zona Snagov diventati amici dei carmelitani.

N.B. Cei interesați de activitatea Mănăstirii Carmelitane, pot suna la telefon 021/3528813 sau pot accesa site-ul carmelitanisnagov.ro.

Quelli interessati all'attività che si svolge nel Monastero Carmelitano possono chiamare il numero di telefono 021/3528813 o accedere al sito carmelitanisnagov.ro

100 ANI

ITALY
MADE IN

Moda la Fondazione Sartriana Arte

Ambasada Italiei la București și Institutul Italian de Cultură au organizat, în toamna acestui an, în Capitală, la elegantul magazin Max Mara din Calea Victoriei, expoziția *Cento anni di Made in Italy*.

Au fost prezentate accesorii *haute couture* din colecția Fundației *Sartriana Arte* din Pavia, care deține și o importantă colecție de piese vestimentare realizate de stilști italieni renumiți. Obiectele expuse ilustrează o istorie a creativității și frumuseții lucrului de calitate în acest sector strategic al industriei italiene, pornind de la produsele firmelor și creatorilor activi la începutul secolului XX și ajungând până în zilele noastre.

Au putut fi admirate în expoziție, genți din metal și stofe prețioase semnate Ravasco și Rubelli (Milano și Veneția), realizate de vechile case de modă din Lombardia, Toscana, Lazio și Veneto (Prada, Ferragamo, Gucci, Pucci, Gherardini, Fendi, Bottega Veneta, Roberta di Camerino, pentru a cita doar câteva), care re-elaborau inovativ, cu măiestrie artizanală și materiale de calitate, forme din trecut, transformându-le după gustul „noului secol”. Dar au fost expuse și creații semnate de nume mari ale modei actuale, de la Armani la Ferré, de la Moschino la Valentino și Versace,

precum și ale unor firme nu la fel de cunoscute publicului, dar foarte importante, precum Caimar, Moreschi și Pfister. Moreschi a devenit între timp un brand faimos, Caimar este firma la care a apelat Manolo Blahnik pentru producția creațiilor sale, în timp ce Andrea Pfister a intrat în istorie, chiar dacă și-a întrerupt activitatea. Din creația sa au fost expuse piese realizate pentru celebrități, precum Ursula Andress,

Sophia Loren, Nancy Reagan, Nancy Sinatra, Julia Roberts, Elton John și Rudolf Nureev. Foarte frumoase sunt și gențile albe simple cumpărate de Jacqueline Kennedy în timpul vacanței la Capri și Ischia sau balerinii Penelopei Cruz.

Evenimentul a fost organizat în colaborare cu Moreschi, Max Mara și Alsa Uomo și prezentat de dl Ezio Peraro, directorul Institutului Italian de Cultură. (G.T.)

Sunet și culoare la Iași

Festivalul Interetnic Confluente 2014

Octombrie. Plouă la Iași. „Plouă mărunț” precum în cântecul atât de cunoscut sau, cum spunea Bacovia, „țărăie ploaia...”. Orașul, atât de frumos și plin de amintiri, este posomorât și trist. Deși e zi de sărbătoare, oamenii, triști și ei, sunt pe la casele lor sau merg, zgribuliți și grăbiți, pe străzile ude acoperite de frunzele care cad, obosite, pe jos. Încerc să nu mă las copleșită de atmosfera aceasta sumbră și tristă și mă plimb pe bulevardul larg, plin de flori și copaci bătrâni. Clădirile care-l străjuiesc sunt atât de frumoase și-mi amintesc de zilele din copilărie când alergam, fericită, prin fața lor. Obosesc însă și mă îndrept spre hotel. Ajung în fața lui și, deodată, totul se luminează, soarele apare, ploaia se oprește ca la comandă, oamenii, copacii și florile parcă se scutură de picăturile grele de ploaie. Nu mă dumiresc bine ce se întâmplă când, din hotel, văd ieșind, în grupuri mai mici sau mai mari, copii și tineri veseli și fericiți, îmbrăcați în costume superbe, formând parcă un curcubeu uriaș apărut pe cerul, limpede acum, al orașului.

Blocată aproape de atâta frumusețe și culoare, îi privesc cum se încolonează într-un cortegiu unduitor și plin de zumzet. Este atâta bucurie de viață pe chipurile lor încât, fără să-mi dau seama, mă apropiu să-i văd mai bine. În timp ce-i priveam, simt că un sfredel îmi străbate trupul. Un zgomot puternic dar, în același timp plăcut, mă lovește și mă învăluie în niște armonii violente dar pline de veselie. Este fanfara. Puternică și plină de ritm, dă semnalul plecării. Și, precum un uriaș dragon chinezesc, strălucind în toate culorile pe care ochii le pot percepe, cortegiul pornește încet pe bulevardul luminat de soarele după amiezii.

Pornesc și eu, pe margine, când pe trotuar, când pe sosea. Alături de mine, fotografi profesioniști sau amatori, operatori de televiziune, oameni de toate vârstele, apăruți nu știu de unde și când, agitați și încântați,

uimiți și ei, ca și mine, de această explozie de sunet și culoare. Mergem toți, însoțind alaiul, când mai repede, când mai încet, când alergând să vedem ce se întâmplă în fața coloanei. Pe trotuare, din case și magazine, locatari, vânzători și cumpărători, au ieșit toți, „ca la circ”, întrebându-se unii pe alții: „Ce este? Ce se întâmplă? Ce-i cu zarva asta?” Unii dădeau din umeri, alții zâmbeau, alții strigau încercând să acopere sunetul puternic al fanfarei. Dar, indiferent cum se manifestau, un lucru era limpede: pentru câteva clipe uitaseră de problemele personale, de grijile lor, de motivul pentru care se aflau în acel loc și trăiau din plin momentul prezent, moment de cântec și bucurie.

Din când în când, ridicam capul și, la ferestre și balcoane, zăream aceleași chipuri de oameni bucuroși și uimiți. Ceea ce m-a impresionat însă cel mai mult, ceea ce am simțit ca pe un fior plăcut, a fost lumina de pe fețele celor care ieșeau din curțile metropoliilor, mai ales oameni în vârstă, care se așezau pe băncile de pe bulevard și urmăreau, liniștiți, cu acel calm puțin trist și nostalgic al bătrâneții, alaiul tinereții care curgea pe șosea.

Am mers așa, cam vreo oră. Pe nesimțite, am ajuns la Casa de Cultură a Studenților. Aici, lumea, adunată deja, aștepta începerea spectacolului. Nerăbdarea era palpabilă, curiozitatea se citea pe fiecare figură aflată în sală. Lumina s-a aprins și, pe scenă, au început să se perinde, rând pe rând, cele mai frumoase costume. Am ascultat cele mai frumoase cântece și am văzut cele mai frumoase dansuri ale ucrainenilor și rușilor-lipoveni, ale germanilor și rromilor, ale grecilor și maghiarilor, ale tătarilor și sârbilor, ale polonezilor sau italienilor. Indiferent de unde veneau, ce limbă vorbeau, ce tradiții și obiceiuri ne arătau, indiferent de numele pe care-l purtau și de etnia pe care o reprezentau, toți interpreții au transmis același mesaj de

bucurie și tinerețe, de dorință de a duce mai departe această comoară a folclorului tradițional. Și poate că nicăieri această legătura care se crează între oameni aparent atât de diferiți nu este atât de puternică, ca pe o scenă mare unde toți au loc, unde toți sunt liberi să prezinte ce au mai frumos în cultura și tradițiile lor.

A fost frumos și emoționant. A fost un exemplu de unire și comuniune în artă, tinerețe, bucurie și dorință de viață. Dar, mai ales, a fost o demonstrație că, dacă vrei și te implici, poți realiza lucruri care pot aduce momente frumoase în viața oamenilor.

Nu pot încheia această scurtă prezentare fără a aminti de cele două voci superbe care ne-au încântat sufletele la finalul spectacolului: cea a lui Antonio Furnari și cea, pe care ne-am dorit-o mult mai prezentă în viața artistică românească, a lui Sorin Ursan Delaclic. Aarii din opere, canțonete, cântece de muzică ușoară, în limba română și italiană, au venit ca un adevărat balsam peste inimile celor din sală.

Un ultim cuvânt acum, de mulțumire pentru cei care au făcut posibilă desfășurarea unui astfel de eveniment: participanților, tuturor aceluia care i-au pregătit cu atâta dăruire și profesionalism și, mai ales, celor care au organizat acest festival și pentru care, „Confluente 2014”, aflat la cea de a 7-a ediție, reprezintă, pe drept cuvânt, un mare succes. Deci, mulțumim mult RO.AS.IT.

Olimpia Coroamă

OTTOBRE • DICEMBRE 2014

Întâlniri emoționante, povești de

Deplasarea în Valea Jiului a unui număr mare de personalități din conducerea națională sau zonală A.N.A. – vicepreședintele asociației, Ferruccio Minelli, și alți membri, precum Francesco Forti, Rino Ioriatti, Renzo Viel, Giloramo Favata, Enrico

Vineri și sâmbătă, 24-25 octombrie s-au desfășurat la Vulcan și Petroșani o serie de manifestări cu o semnificație aparte. Pentru prima dată, la aniversarea Zilei Armatei Române au participat și alpini – rezerviști italieni care au făcut parte din trupele alpine – membri ai A.N.A. (Associazione Nazionale Alpini), organizație aparținică fondată în 1919, cu sediul la Milano. Printre scopurile asociației se regăsesc promovarea și participarea la activități de voluntariat și protecție civilă în Italia și în exterior, precum și promovarea studierii problemelor din zonele montane, respectul pentru mediul ambiant, formarea tinerei generații în acest spirit. Activitatea de voluntariat are o importanță deosebită pentru membrii A.N.A. De altfel, și Casa Pollicino din Petroșani – unde se acordă asistență pentru peste 80 de copii de diverse vârste, având probleme medicale sau fiind cazuri sociale – a fost rodul muncii voluntare depuse de alpini și se bazează financiar pe susținerea acestora.

Collarin și Angelo Celentin, Cezare Poncato, președintele *Sezione Balcanica – Carpatica – Danubiana*, Alessandro Pietta, cât și reprezentanți ai Asociației Pollicino din Belluno – Morena Pavei, a avut drept scop declarat întărirea legăturilor de amicitie între asociațiile italiene mai sus amintite și asociațiile locale de profil și, de asemenea, inaugurarea sediului Grupului Jiu – Piave aparținând de *Sezione Balcanica – Carpatica – Danubiana*, înmânarea și binecuvântarea drapelului a însemnelor grupului, precum și a noului sediu.

Alpinii italieni au participat vineri, alături de rezerviștii din Valea Jiului, la manifestările dedicate Zilei Armatei, la Vulcan, unde a avut loc o scurtă defilare încheiată cu un ceremonial ce a cuprins intonarea imnului național, prezentarea onorului și depunerea unei coroane de flori la Monumentul Eroului Necunoscut. Ziua s-a încheiat cu o cină, alcătuită din produse specifice provinciei Belluno, la care au fost invitați și descendenții italienilor stabiliți

pe aceste meleaguri la sfârșitul secolului XIX, cină urmată de un concert susținut de corul mixt *Rapsodia* din Vălenii de Munte și corul feminin italian din Codissago, Belluno.

A fost punctul forte al zilei, un adevărat regal de muzică corală, cuprinzând prelucrări folclorice românești și italiene, precum și piese de muzică cultă, pretențioase, care evident, presupun o anumită măiestrie interpretativă. Au fost interpretate și imnurile naționale ale celor două țări. De această dată însă, românii (din corul *Rapsodia*) au cântat imnul Italiei, iar italienii pe cel al României. „Pentru că este vorba despre două limbi înrudite, nu ne-a fost prea greu să interpretăm „Deșteaptă-te române” chiar în limba română. Aveți un imn frumos, la fel de frumos ca și „Il Canto degli Italiani”, imnul nostru național, a spus Doriana de Vettore, conducătoarea corului italienilor.

Sâmbătă, pe o zi destul de friguroasă și închisă, în prezența unui grup de copii aflați în îngrijirea Casei Pollicino, a primarului municipiului Petroșani, a altor oficialități locale și a unui grup de consilieri comunali din provincia Belluno, a rezerviștilor români și a celor două coruri, s-a desfășurat ceremonialul de inaugurare a sediului, cu înmânarea și binecuvântarea drapelului nou înființatului *Grup Jiu – Piave* condus de col(r.) Francesco Forti, care deține și funcția de președinte al Asociației Casa Pollicino. S-au rostit alocuțiuni, s-au adus mulțumiri, s-au înmănat fanioane și mici suveniruri, iar din partea *Sezione Danubiana* s-a făcut o donație de 10.000 de euro.

După discursurile oaspeților italieni, care au elogiat și ei acest parteneriat, dând speranțe de o bună colaborare și pe viitor, la etajul trei al clădirii s-a tăiat, în mod simbolic, panglica tricoloră, reprezentând de data aceasta cele trei culori ale steagului Italiei. Acest moment a marcat faptul că punctul de lucru al sucursalei din cadrul Asociației vânătorilor de munte italieni a fost inaugurat. În încheierea festivităților s-a servit un prânz specific vânătorilor de munte. Pentru noi, cei cu origini italiene, aceste festivități au fost un bun prilej de reîntâlnire, o ocazie de a discuta cu cei din numeroasa delegație venită la Petroșani. Am avut astfel plăcerea să o cunosc pe d-na Lorella Passudetti, membră a corului din Codissago și care are rude la Petroșani și Deva.

viață adevărate în Valea Jiului

Povestind despre legăturile dintre cei care s-au repatriat și cei care au rămas în România, mi-am dat seama că l-am cunoscut pe tatăl Lorelei, Victor Passudetti, prieten cu unchiul meu Rinaldo Solari. Cei doi au plecat înainte de 1940 în Italia să facă armata, a început războiul cu tot ce a urmat și nu s-au mai întors în România.

Au fost prieteni foarte buni și stăteau în localități apropiate, Victor la Codissago și Rinaldo la Vittorio Veneto. Lorella este fiica mezină a lui Victor și mai are încă patru frați. Și ea își amintește de d-l Solari, care era primul pe listă când se făceau urările de sărbători. Prietenia celor doi a fost puternică, pentru

că au avut același destin. Unchiul meu spunea că italienii îl considerau român pentru că se născuse în România, iar românii îl considerau italian pentru că nu a avut niciodată cetățenie română. Lorella spunea ca tatăl ei se considera exilat în Italia. M-a impresionat mult această întâlnire și această poveste.

Orlanda Solari

Foto sus: Clanul Solari, fotografie de acum 45 ani și de azi

Foto stânga: Alpinii din grupul Jiu-Piave

Foto dreapta: Italiencele din Petroșani

Arturo Solari s-a născut în 1924 la Merișor. Bunicul său, Giovanni Battista Solari, venit din Prato Carnico, Udine, la 1870, s-a stabilit la început în Țara Hațegului. Tatăl, Basilio Solari, fiu al lui Giovanni Battista, deși s-a născut la Petroșani în 1887, avea ca și tatăl său, pașaport italian, în care figura cu domiciliul în Prato Carnico, ca și Arturo de altfel, care a avut pașaport italian până în anul 1957, când a fost obligat să aleagă. Arturo Solari a moștenit de la tatăl său atelierul de dărăcit lână, la care a lucrat până la pensie. Are atestat și în meseria de tâmplar din 1946, dar deși are atelier de tâmplărie, a lucrat numai pentru familie și mai face și acum, din când în când, mici reparații. Copiii – Orlanda și Bruno – sunt ingineri, iar Roberta, unica nepoată a familiei Solari, elevă în clasa 9-a la Colegiul Carol I din Craiova. Arturo este căsătorit de 55 de ani cu Maria, performanță din ce în ce mai rară în zilele noastre. Despre el a apărut un articol în nr. 18-19, aprilie-iunie 2010, al acestei reviste: *Ultimul italian din Merișor*.

Italianii la Universitatea „Dunărea de Jos”

Într-o zi superbă de toamnă, pe treptele Universității „Dunărea de Jos” din Galați, multă lume, tineri și mai puțin tineri, urcă spre holul cel mare unde, așezate parcă de o mână uriașă, mai multe panouri mari străjuiesc coloanele de marmură. În fața lor, cu atenție și curiozitate, oamenii privesc imaginile vechi, venite din alte timpuri: chipuri de oameni cioplite parcă în piatră, case vechi, fotografii care prezintă obiceiuri și tradiții. Sunt italienii, veniți în a doua jumătate a secolului al XIX-lea în România să caute de lucru sau să ajute, prin priceperea și talentul lor, la dezvoltarea unei țări care-i va adopta cu multă căldură. Cioplitori în piatră, constructori, făuritori de drumuri și poduri, arhitecți, ingineri, scriitori și compozitori, artiști de tot felul sau simpli meseriași, cu toții au muncit cinstit și au realizat lucruri cu care noua lor patrie s-a mândrit și se mândrește și astăzi.

În fața elegantelor panouri, privitorii vorbesc în șoaptă, se întreabă unul pe altul câte ceva, sau, cu o explozie de bucurie, își recunosc strămoșii în imaginile afișate. Este vorba, evident, despre descendenții celor care au venit atunci să-și găsească un rost pe meleaguri străine.

Deodată, atmosfera se calmează. Oamenii iau loc pe scaune, se face liniște. Apar vorbitorii care prezintă scopul întâlnirii, prezintă Asociația Italianilor din România - RO.AS.IT., sau vorbesc despre istoria familiilor de italieni din Galați sau din alte locuri. Pe un ecran, permanent, apar imagini cu realizările pe care cei de etnie italiană le-au avut în toate domeniile de activitate. Sunt multe și foarte importante.

Un grup de tineri cântă, în limba italiană, mai multe melodii vesele care parcă te îndeamnă la dans. Nu este însă nevoie să te ridici de pe scaun pentru că, asemeni unui stol de păsări viu colorate, apar dansatorii: băieți și fete, frumoși și zâmbitori care, pe ritmuri de tarantelă, încântă ochiul spectatorului. Și, cum se putea oare altfel, la final, se aud cântonete celebre.

Au fost momente emoționante care ne-au bucurat sufletele și inimile, ne-au amintit de cei care nu mai sunt, dar care, prin ceea ce au făcut, ne-au permis nouă, azi, să ne simțim bine și să dorim să ducem mai departe făclia tradiției și a obiceiurilor italiene. Vom face tot ceea ce este posibil ca flacăra ei să nu se stingă.

Olimpia Coroamă

Aspecte de la manifestarea artistică de la Galați

Spectacolul „Le sorelle Macaluso” a câștigat premiul „Le maschere del teatro italiano” pentru Cel mai bun spectacol de teatru

Spectacolul „Le sorelle Macaluso” în regia Emmei Dante, producție a Teatrului San Carlo di Napoli, prezentat la ediția de anul acesta a Festivalului Internațional de Teatru de la Sibiu, a câștigat premiul pentru *Cel mai bun spectacol de teatru* la Gala „Le maschere del teatro italiano”, un eveniment ce premiază spectacolele și artiștii excepționali din Italia. Spectacolul este realizat în cadrul proiectului european „Cities on stage/Orașe pe scenă” – la care Teatrul Național „Radu Stanca” din Sibiu este partener alături de Théâtre National de la Communauté Française Bruxelles, Teatro Stabile Napoli, Teatro de La Abadía Madrid, Folkteatren Göteborg, Odéon Théâtre de l'Europe Paris și Festival d'Avignon. Ceremonia de decernare a premiilor a fost transmisă în direct de Rai Uno. (În fotografie: Carmine Maringola)

Măști venețiene la Teatrul... Masca

Ediția a X-a a Festivalului „Măști Europene... la Masca” s-a desfășurat în noiembrie la Teatrul Masca din București și a avut ca temă *commedia dell'arte*, un gen teatral mereu actual, cu „personaje mască”, fiecare dintre acestea întruchipând o anumită tipologie desprinsă din cotidian. Invitații de anul acesta au venit din Italia, țara unde a luat naștere *commedia dell'arte*. Compania *Pantakin da Venezia*, condusă de Michele Modesto Casarin a fost prezentă cu două reprezentații ale spectacolului „*Arlecchino - Don Giovanni*”, care s-au bucurat de un succes deosebit, iar sculptorul și creatorul de măști Stefano Perocco di Meduna a realizat două workshop-uri având ca temă construcția măștii de *commedia dell'arte*. Michele Modesto Casarin a susținut conferința „Modernismul/modernitatea comediei dell'arte” la Universitatea București pentru studenții de la secția de italiană, precum și un workshop pentru tinerii actori, la sediul Teatrului Masca. Tot în cadrul festivalului, Teatrul Masca a prezentat, la rândul său, spectacolul „Când dragostea poartă păslari”, regizat de același Michele Modesto Casarin, un vechi colaborator al teatrului și laureat al „Leului de Aur” pentru regia celui mai bun spectacol al Festivalului Internațional de Teatru prezentat la Bienala de la Veneția, ediția 2006.

Mediterranea. Un spectacol de Gisella Zilembo

Cu ocazia preluării președinției semestriale a UE, Ambasada Italiei la București, Președinția italiană a Consiliului Uniunii Europene și Institutul Italian de Cultură din București au oferit, cu grație, publicului bucureștean, spectacolul de dans **MEDITERRANEA** al trupei Gisella Zilembo-Eventi Danza din Bergamo. Timp de o oră și jumătate, artiștii au umplut scena cu veselia sau tristețea lor, au făcut clovnerii, au dansat, au zburat cu o grație indicibilă, au râs, au plâns, au iubit, s-au bucurat... De la Fellini, la Pinocchio, de la Puccini la barocul mediteraneean, de la *commedia all'italiana*, la peisaje și aromele Mediteranei, au folosit cu aplomb dansul ca limbaj transcultural de mare impact. „Inspirația creativă ce caracterizează dintotdeauna geniul italian – cum sublinia Gisella Zilembo – se traduce pe scenă, într-un dialog vivace între trecut și prezent, cu un spectacol construit în baza unui itinerariu muzical ce pornește de la baroc și ajunge la muzica contemporană, devenind un fir roșu al unei călătorii dansante, în timp și spațiu, în căutarea excelenței tradiției italiene cu profunde valențe europene”.

ASOCIAȚIA ITALIENILOR DIN ROMÂNIA **RO.AS.IT.** STR. LIPSCANI NR. 19, etaj 1, 030031 BUCUREȘTI

TEL./FAX: 021 313 3064

WWW.ROASIT.RO